

Користи од воде.

— Које су све користи од воде? — пита учитељ.

— Ја знам, — вели Перица. — Вода нам служи да се возимо по њој, лети на чамцу, зими на саоницама.

*

Зна граматику.

Један од ученика мењао је именицу „коњ“. Када рече да 4. падеж гласи коњ, учитељ се обрати свима:

— Сто пута сам рекао: кад именица мушкога рода значи живо створење, онда је четврти падеж једнак другом. Ето, он опет греши . . .

— А не, господине, ја сам мислио на коња од дрвета и тако сам мењао.

*

Добар платиша.

Када се завршила партија домина, онај што је изгубио упита:

— Колико имам да вам платим?
— Маленкост: три динара и 70 пара.
— Имате ли ситниие за пет динара?
— Имам.
— А за десет?
— Имам.
— За стотинарку?
— Имам.
— Добро, платићу вам сутра.

*

Нова служавка.

Гост: — Видим да сте променили куварицу.

Газда: — По чему знате?

Гост: — Погодио сам по новим отисцима прстију, који се налазе по ивицама тањира и других судова.

*

Сигурно место.

Х.: — Па зар ти орман за рубље служи као каса?

У.: — Да, јер жена води рачуна о свакој пари коју потрошим.

Х.: — Па ту тек може наћи!

У.: — Никако! Остављам новац у чарапама које треба окрпити и онда сам миран.

*

Савестан лекар.

Лекар: — Извините ме што вам подносим свој рачун.

Болесник: — Има времена, господине докторе . . .

Лекар: — Ви не знате колико компликација настане, када наследници треба што да плате.

*

Паметнији од оца.

— Баш си тата нешто погрешио.
— Шта?
— Што си узео маму за жену.
— Откуда ти то знаш?
— Љути се, виче, свима заповеда у кући, и . . .
— И . . . ?
— И данас ме без разлога избила, па кад сам јој рекао да ћу је тужити код тебе, знаш ли шта ми је рекла?
— Шта? . . .
— Показаћу ја и њему!

*

Још неколико комплета сензационог романа из недавне прошлости, који је изишао у 22 брошуре са 20 слика и био разграбљен

„Злочинци на престолу“

у самој ствари низ истинитих доживљаја чланова дома Хабсбурговаца, чија је публикација изазвала највећу сензацију, може се добити по цени од

Динара 10·— по комплету

по избору ћирилицом или латиницом, ако се новац пошаље унапред на администрацију

„Илустрованог Листа“, Београд.

Još nekoliko kompleta senzacionog romana iz nedavne prošlosti, koji je izišao u 22 brošure sa 20 slika i bio razgrabljen

„Zločinci na prestolu“

u samoj stvari niz istinitih doživljaja članova doma Habsburgovaca, čija je publikacija izazvala najveću senzaciju, može se dobiti po ceni od

Dinara 10·— po kompletu

po izboru ćirilicom ili latinicom, ako se novac pošalje unapred na administraciju

„Ilustrovanog Lista“, Beograd.

Власник и одговорни уредник за штампарију и лист Иван Зрнић, Београд, Краљска улица 12. Телефон број 1751.

Појединн број
1·— динар.
Поштарина плаћена.
Појединн број
1·— динар.

ЗАБАВНИК

Илустрованог Листа

Независан породично-забавни лист. Уређује одбор. Излази сваке суботе.

Број 13. Београд, 1. IV. 1922. Година I.

Француз крст.

Александар фон Деген.

Јутарњи воз из Берлина за Лајпциг стајао је спреман за одлазак, када се на перону појави млада дама, за којом је ишао носач са пртљагом.

„У Лајпциг, другом класом, за непушаче!“ обрати се она кондуктеру. „Ако је могуће, да будем сама.“

„Све је пуно! Изволите амо, ту су само две особе!“ одврати овај, отвори јој један купе и одмах га за њом затвори. Чу се оштар звиждук возовође и воз се крене кроз огромна предграђа царског града.

Млада дама села је до самих врата; њој насупрот, један старији господин, судећи по седој коси, која је вирила испод лаког летњег шешира; малени ковчег био је метнуо у мрежу над седиштима, док се други сапутник, једна старија, мршава дама, чије је лице било покривено плавом копреном, забарикадирала иза сијасет кутија, кутијица и покривача, а у мрежи над њом налазила се једна корпа, сандучић и прилично велики ковчег.

Воз је био прошао Лихтерфелде и јурио је оним огромним песковитим пољанама, које су некад Наполеону I. измамиле усклик: „И то ови људи зову својом отаџбином!“ Млада дама посматрала је без интересовања пусту околину. Морао да је мислила о нечем врло жалосном, јер су њене велике, плаве очи биле пуне суза, како је то опазио господин који је седео спрочу ње.

Са њеном приволом отворио је он прозор, јер је у купе-у било страшно запарно, ветар је бацао кроз прозор фина зрнца песка.

„Смем ли вам понудити мој огртач, госпођице?“ обрати се он уљудно младој девојци, када је ветар опет бацио читав облак прашине унутра и на њену хаљину, „код ове жеге затворити прозор, мислим да не би било добро.“

„Ах, ви сте и одвише љубазни; мени такође прија свеж ваздух, а ово мало прашине неће ништа нашкодити мојој хаљини.“

„Али, молим!“

Он јој је већ положио свој огртач преко крила.

„Молим да затворите прозор, промаја је!“ захтеваше одједном она дама из другог кута, грицкајући један сендвич.

„Али госпођо,“ одговори господин, погледавши је љутито, „та овде је тако загушљиво, да ја не знам, како би уопште могла бити промаја!“

„Ја молим, да се затвори прозор. Ваљда ћете имати обзира према једној старој дами!“

„Свакако, свакако — извините, госпођице!“ И он затвори прозор.

У загушљивом ваздуху, који је сада завладао у купе-у, као да се „стара дама,“ — како се сама назвала — добро осећала. Мљаскајући језиком јела је један сендвич за другим и чешће квасила грло из једне повеће флаше — господин је мислио у себи, да у флаши мора бити коњак. Млада госпођица седела је мирно и замишљено.

„Станица Витенберг! Воз стоји десет минута.“

Брзо стаде „стара дама“ купити свој пртљаг и предаде га — бројећи при том сваки комад — носачу, а онда и сама опрезно сиђе. „Хвала Богу, сада опет можемо отворити прозор!“ рече господин. „Али госпођице, вама као да је позлило,“ настави уплашено, погледавши бледо лице своје сапутнице, „ја ћу вам брзо донети чашу киселе воде.“ И не чекајући одговора, изиђе из вагона и за неколико минута се врати са водом.

Са речима „Хвала вам!“ наградила је његову љубазност, али га је још више развеселило, када је видео, како јој прија хладно пиће.

„И ви путујете у Лајпциг?“ запитао је, када се воз опет кренуо.

„Да, идем код моје старе тетке.“ Више није могла изговорити. Крупне сузе ударише јој на очи и она се наслони у кут, тихо плачући.

„Хвала вам још једном на вашој љубазности!“ С тим речима опростила се она на

станици у Лајпцигу од свога сапутника. Он је стајао и гледао за њеним колима, а онда се упути полако у варош.

* * *

У идиличном сеоцу Коневицу, крај Лајпцига, становала је већ дуги низ година „стара Бели“ у својој малој, једноспратној кућици, окруженој липама, а усред лепе баште.

Сем ње била је у кући још само стара служавка Гертруда, исто тако стара као и њена господарица.

У приземној, са старинским намештајем уређеној соби, лежала је на канабету једна госпођа, чије је наборано лице говорило о високој старости; Гертруда је постављала сто за ручак.

„Сирото дете биће сигурно гладно; од јуче у подне она путује! Сиротица јадна! Овако брзо изгубити родитеље!“ проговори болесница дрхтавим гласом. „Гертруда! Је ли собица на првом спрату у реду? Јеси ли ставила цвеће на прозор?“

„Све је у реду, госпођице! Само да Елза скоро стигне, јер ручак је већ готов.“

„Гертруда, пази да будеш љубазна с њоме! Ти знаш који пут бити и груба, када одмах не иде све како би ти хтела. Помисли, то јадно дете — тек јој је 17 година — и већ је остала без родитеља!“

„Хм, ја мислим, да се госпођица Елза неће на мене тужити.“

Пред вратима стадоше нека кола. Гертруда се одгега напоље; пред њом је стајала она млада девојка, која је данас пре подне дошла из Берлина. Један часак проматрала је стара служавка испитујућим погледом младу девојку. „Изволите, госпођица Бели вас чека.“

Млада девојка отвори означена врата, притрчи канабету и загрли стару госпођу.

„По хиљаду пута ти хвала, драга тетко, да си се сетила и заузела за мене, у мојој страшној усамљености!“

Очи старе госпође се овлажише; као благосиљајући положи руке на главу младе девојке, која је пред њом клечала. „Бог нека благослови твој долазак у ову кућу и дао би, да се овде привикнеш и заборавиш своје јаде! Слабост ме је последњих дана приковала за кревет, али ја мислим, да ће ми ускоро бити боље. Седи за сто; сигурно си гладна, после тако дугог путовања!“ продужи она у тренутку, када је Гертруда улазила, носећи јело.

За време једноставног ручка причала је Елза о свом путовању и поменула и оног љубазног господина. Али прећутала је то, да се она у мислима непрестано бавила њиме. Та од њега чула је прву пријатну реч, откако је остала сама на свету; он се понео према њој као прави кавалер. При помисли на остављену и пусту родитељску кућу, потекоше јој сузе, а тетка ју је пустила да се исплаче, та то је најбољи лек да се ублажи бол.

„Елза, нека те Гертруда одведе у твоју собицу; надам се да ће ти се допасти. Одмори се мало од пута!“ рече стара тетка после ручка.

„Но, да ли се Елзи допада њена собица?“ упита старица служавку, када је ова поспремала сто.

„Допада, госпођице, допада. Она сада спрема своје ствари.“

„Сирото дете!“ мислила је у себи старица, „одрасла у сјајним приликама, којима је неочекивани стечај трговине учинио неочекивано крај. Сиромах Вилден није томе био крив; Хаузенова солидна фирма обуставила је плаћања, а то је и њега срушило; Елзини родитељи нису то дуго преживели. То дете ми је сада једина жива рођака; обе моје сестре су мртве, њихова деца исто, само је још жива Елза, унука моје најмлађе сестре Сидоније, којој је тако слична. Ох, блажене успомене младости! Прекосутра је 10. мај, а ја се не могу ни мањи; сутра морам набрати цвећа; но, Елза ће ми помоћи, па ће већ ићи! Ах, драги мој Феликсе, ја ћу скоро доћи да се сједините с тобом за навек!“

Уморна, заклопи старица очи и заспа, а пробуди се тек, када је Гертруда донела кафу. Елза уђе, видно освежена малим одмором; није знала, како да се захвали старој тетки за пријатну собицу, за лепо цвеће и живахну малу канаринку, која је развеселаваше својим цвркутањем. Затим је причала о смрти својих родитеља, који су обоје за неколико дана подлегли једној опасној болести, баш онда када су се, напустивши прељашњу трговину, сместили у један мали стан у предграђу и отац добио место књиговође.

„Сиротице моја!“ тешила је старица Елзу, када је ова заплакала, „Бог је дао, Бог и узео! Његова је воља света.“

Следећег дана помагала је Елза Гертруди негујући стару тетку, а када је затим нашла посла још и у кухињи, била је већ стекла љубав старе служавке.

Већ при ручку опазила је Елза, да је старица необично узрујана. Гледала је тако са чежњом у башту, која се била заодела пролетњим раскошем; јоргован је био сав у цвету, тулипани, крокуси и ђурђице, све је било расцветано.

Старица је покушала уз Елзину помоћ, да устане. „Не иде!“ уздахне и седе натраг у наслоњачу. Затим погледа молећивим погледом Елзу. „Елза, драго дете, тебе ми је Бог за то баш јуче послао у кућу, да би могла место мене испунити моје дужности.“

„А шта да радим, тетко?“

„Набери цвећа и јоргована; ја ћу сплести венац, јер сутра је рођендан једног ми драгог покојника.“

Елза се пожурила да изврши старичину жељу. Када се после једног сата опет вратила у собу, седела је старица код стола.

„Хвала ти, дете, мени је већ нешто боље; цвеће је ове године врло лепо, особито јоргован.“ Она је посматрала своје омиљено цвеће пре но што је почела плести венац. Елза се понуди, да јој помогне.

„Хвала ти, драго дете, срдачна ти хвала на помоћи!“ одби је старица благо, „ја хоћу да сама сплетем венац? јер то је можда последњи!“

„А коме је намењен овај венац?“ запита Елза, којој није измакла чудноватa узбуђеност старице.

„То ћу ти причати други пут, драго дете, а сада те молим, да ме оставиш саму са мојим мислима!“ одговори старица, и две крупне сузе скотрљаше јој се низ образе.

Елза се упути у башту, да не би сметала тетки. Она се приближи огради која је делила башту од сеоског друма. Напола сакривена густом живицом, могла је прегледати цео друм. Преко пута, на бунару, живо се разговараху две сељанке.

„Сутра је опет дан, када ће Француз крст бити окићен!“ рече једна.

„Да, збиља; и за све ово време још нико није могао дознати ко га кити, упркос свему што се предузело да се то дозна.“

„Веле да је стара госпођица Бели та тајанствена особа. Кажу, да је онај што под оним крстом лежи, био њен вереник.“

Елза постаде пажљива.

„Та морала би је ипак једном тамо затећи; али уосталом, како било да било, госпођица Бели је добра према сиромасима, који добијају много јела а и новаца од ње.“ Жене се удаљише.

Замишљена, враћала се Елза натраг у кућу. Гертруда јој дође у сусрет и јави, да би тетка хтела с њоме говорити.

Старица је опет лежала на дивану, а поред ње готово уметнички израђени венац.

„Дођи амо, дете моје, да те нешто замолим. Елза, ја сам данас слаба и немоћна; погледај, овакав венац полагала сам кроз 74 године сваког десетог маја на гроб једног драгог ми покојника; сутра је опет тај дан, али ја не могу, немам снаге да превалим тај кратки пут; у саму поноћ се мора догодити; хоћеш ли ти то учинити?“

„Дакако, драга тетко!“

„Дакле чуј! Неколико минута пре поноћи изићи ћеш кроз мала вратанца, поред оног великог џбуна јоргована, поћи ћеш узаном стазом преко моста и одмах десно од њега, под једном врбом, видећеш један крст, на који ћеш метнути овај венац. То је такозвани „Француз крст“. Поноћ је једини час, када то можеш извршити, јер се сујеверни свет боји поноћи, а после ње можда понеки и пазе у близини крста, да виде онога који кроз толике године кити онај крст. Досада то нису успели. Ко тамо почива, причаћу ти сутра; данас се осећам тако слаба, ах, тако слаба!“

„Не брини се, ја ћу све извршити!“

Пет минута пре поноћи изиђе Елза нечујно из куће; при бледој месечевој светлости убрзо је нашла стазу и упутила се њоме; пре него је ступила на мост, стала је ослушкујући, али све је било тихо и немо.

Као уплашена срна претрчи преко моста, спази врбу и управо када је стигла до ње, избијао је сат на црквеном торњу поноћ. Ту је био крст, прекрасан венац већ је висио на њему; она брзо обеси и свој. Плахо се огледа, нигде никога, потрчи и доскора стигне опет кући...

„Помислите, госпођице Бели,“ причала је Гертруда следећег јутра својој господарици помажући јој при облачењу, „ове ноћи опет је неко окитио Французов крст и то чак са два венца. Али се није могао нико опазити, мада је више сељана било сакривено у џбуњу да вреба.“

„Ка — ко — са два венца?“ шапташе старица зачуђено, „је ли Елза већ устала?“

„Јесте, и чека вас у трпезарији!“

Када је Гертруда изишла из собе, причала јој је Елза о свом ноћном походу. „Један прекрасан венац већ је висио на крсту“, завршивши она причање.

„Чудновато! Ко би сем мене могао познавати драгога покојника?!“ Дуго је седела старица замишљена.

„Слушај сада историју Француза крста... Моји родитељи имали су у Лајпцигу велику трговину. Кад сам била седамнаест година, доделише нам на стан једног Француза, поручника д'Арноа. Он ме убрзо заволи и родитељи дадоше свој пристанак. Сви смо желели, да се рат што пре сврши, па би онда д'Арно са својим имањем ступио у радњу мога оца као компањон. Изненадни одлазак његов у Дрезден растави нас на кратко време, али се он доскора врати са целом француском војском опет у Лајпциг и доведе к нама у стан свог пријатеља, поручника Клере. Проживели смо доста сретних дана, све док нису започеле крваве борбе око Лајпцига. Његов пук стајао је у првим редовима. Истина, д'Арно долазио је катkада к нама, али о несметаном разговору није било ни помена. Из дана у дан приближавале су се обе војске све више Лајпцигу, а 18. октобра увече упадне посилни мога вереника сав запрашен у нашу кућу и потражи мога оца. Мени је све било јасно. „Жисо, реците ми истину, да ли је жив мој вереник?“

„Ох, mademoiselle, ја јако жалостан, oh mon dieu, quel malheur, он добио хитац у главу, и мртав mon pauvre lieutenant,“ муцао је војник и онда гласно заплакао.

„А где се догодила несрећа, Жисо?“

„Код Коневица, на потоку, под једним дрветом лежи mon lieutenant.“

„Било је мутно и кишовито вече, када сам са својим оцем журила у Коневиц да сахранимо мога вереника. Друм је био изривен од топова и кола, сретали смо трупе у маршу, свуда око нас војници.

„Једва дођосмо до села и одмах код првих кућа нађосмо поручника Клереа, са завезаном главом и десном руком.

„Знам већ — мој сиромашни пријатељ је мртав!“ рече он, пружајући нам своју леву руку, „ходите, — он је пао на месту где је сада прилично мирно.“

„Доскора смо стајали пред драгим нам покојником, који је лежао на трави под једном врбом. У лицу изгледао је као да спава; али малена округла рупица на челу, из које је текла крв, одавала је све.

„Он је ово своје последње одмориште откупио својом крвљу; Руси нису овде продрли!“ рече Клере.

„Онда ћемо га овде сахранити, оче!“ замолих ја.

„Отац кимну главом; „Али где ћемо сада у ноћи наћи раднике?“

„Дозволите да се ја за то побринем, господине!“ одговори Клере.

„После пола сата врати се он са неколико војника његове чете, ови брзо ископају гроб, умотају д'Арноа у кабаницу и уз нашу тиху молитву, пусте га у гроб, а с њим и моју срећу, моје све! Онесвестила сам се и пала поред гроба.

„Пробудила сам се опет у својој соби, мати ме тешила. Данима нисам могла доћи к себи. Савезници су били ушли у Лајпциг, али ни нови станари и многа страна лица нису учинили, да заборавим свој бол. Клереа примио је још оне жалосне ноћи отац у нашу кућу, и он се сада у једној малој собици, добро сакривен пред својим непријатељима, лечио од задобивених рана.

Готово годину дана био је он у нашој кући, и пре свога одласка запроси моју руку. Али ја сам га могла волети само као пријатеља и брата и никако друкчије. Два пута долазио је још у нашу кућу, задњи пут баш када ми је умро отац; више него пријатељица нисам му могла бити, моје срце припадало је за навек моме Феликсу.

„После смрти моје мајке, продала сам трговину у Лајпцигу, купила ову кућицу и живела скромно и тихо у успомени на драге ми покојнике. Само каткада добивала сам вести од својих сестара, твоје баке и њене старије сестре, које су обе биле удате у источним провинцијама.“

Старица уморно заћута; Елза је гледала замишљено кроз прозор. У то уђе Гертруда.

„Помислите, госпођице, један господин жели с вама да говори, један млади господин!“ рече она узрујано. „То је нечувено, у нашој кући један млади господин! Ја сам му рекла да ми никога не примамо, али он се није дао одбити, јер мора, вели, на сваки начин са вама да говори!“

Старица зачуђено подиже главу. „Реци господину нека уђе!“

Са учтивим наклоном ступи у собу — Елзин сапутник.

„Опростите, госпођице Бели, што вас узнемирујем. Моје је име Феликс Клере, можда се још сећате тога имена?“

„Свакако, свакако.“ живахно одговори старица, „изволите сести. Ја сам познавала једног поручника Клере, који је 1813. године становао у кући мојих родитеља.“

„Тачно, а с тим је у вези и моја посета. Мој стриц умро је пре годину дана у својој 90. години. Ја сам најмлађи син његовог брата, мене је он после смрти мога оца узео к себи, васпитао ме и држао ме као свога сина.

„Пре своје смрти позвао ме стриц к себи. Ја сам у 1813. години, како и сам знаш, био тешко рањен, а у истој борби погинуо је и мој најбољи пријатељ д'Арно. Он је имао у Лајпцигу вереницу и у кући њених родитеља пробавио сам годину дана, све док ми нису зацелиле ране. Мислио сам да волим вереницу мога пријатеља, али она ми ускрати своју руку. Љут због свог неуспеха, остао сам усамљен и често са мржњом помишљао на покојника који ми је, по мом мишљењу, спречио пут к мојој срећи. После ми се учинило недостојно према мртвом пријатељу, што сам затражио његову вереницу за жену. Зато те молим, отпутуј онамо и десетог маја, на његов рођендан, положи на његов гроб један венац и изреци место мене једно „оченаш“. Потражи и ону породицу; у случају да је она дама још у животу, однеси јој мој задњи поздрав.‘

„Већ јуче сам стигао овамо“ продужи Феликс Клере, „и дочуо сам, да неко сваке године потајно кити онај крст. Око поноћи положио сам мој венац на крст и онда се сакрио у џбун; брзо затим дође и ова млада дама“, рече показујући на Елзу, „ја сам је опрезно пратио и знао, да се приближавам онима које тражим.“

Старица је седела замишљена у својој наслоњачи. „Чудновати су путеви Божји“, рече она.

Феликс Клере опазио је њену узбуђеност и тихо остави собу, праћен Елзом.

„Велика вам хвала, што сте нас посетили. Дођите после подне на кафу, да мојој тетки даље причате!“ замоли га она.

„Смем ли?“ Он погледа у њене красне, велике очи.

* * *

Када је старица после осам дана први пут, ослањајући се на Гертруду, изишла у башту, ступи пред њу двоје сретних људи и замоли за њен благослов. Сузе су се сјале у њеним очима, када је положила своје увеле руке на њихове главе и рекла: „Бог вас благословио!“

После шест месеци обављена је у малој кућици тиха свадба, а друго јутро красила су два прекрасна венца од црвених ружа крст на осамљеном Француузовом гробу, под врбом крај Коневица. С немачког: Драг. Рехак.

Лепа балерина Нина Тини, љубазница старца Добровољцева, упознала се са чиновником Лавренћевим, заволела га и машта о промени свога живота. Наташа, сестра Лавренћева, заволела је поручника Васиљева који њу изневерава и жени се богатом Зином Осетров. Наташиног несуђеног вереника задесила је несрећа: огрешивши се о појам официрске части, он врши самоубиство, али остане у животу и само изгуби вид. Пошто га жена напушта, узима га к себи Наташа. На другој страни лепотица Лика, пољерка грофице Ладишчев, пошла је само из рачуна за генерала Добровољцева, брата распусног старца Добровољцева. Лика води раскалашан живот, упушта се у љубавне авантуре и упозна се и са грофом Ротбеком, који је страсно заволи. Генерал Добровољцев напрасно умре једнога дана, када је сазнао за раскалашан живот своје жене. Лика је сада опет слободна, али у томе сазнаје да је она рођена сестра свога љубазника, младога грофа Хенрика Ротбека. Она ипак и поред свега тога неће да се одрекне своје љубави према Ротбеку, који покушава да је се ослободи. Лика успева. Ротбек је опет у њеној власти, подлегао је дражима страсти и пристаје чак да изиграва комедију као да је умро, само да би се после његове смрти могла да узакони његова веза са Ликом. Да би пак успела у својим намерама Лика се удружила са мрачним типом Царамавировим и сасвим је пала у његове мреже.

Љубав и страст.

Роман из предратног високог руског друштва.

12.

— Пошло ми је за руком, да пронађем човека налик на вашега грофа као кап воде? Данас је понедеоник, сутра ћу се с њим договорити, а у четвртак ће бити све свршено... А кроз два дана ће се појавити у листовима извештај о сензациономе убиству грофа Ротбека, али једино вама, дивни створе, биће познато ко је убио и из каквих разлога...

Настаде ћутање од неколико тренутака. Лидију су подилазили жмарци од страха.

— Желим, да ништа не остане за вас тајном, јер се вас не морам плашити. — Он јој се унесе у лице. — Ми држимо једно друго у рукама... Ако ме издате — и ви сте пропали! Тако ми је пријатно да вам то кажем... Ви сте јаки, отпорни, умећете се већ снаћи у свему, а од грофа се мора тајити... Он не би умео да свари ова уживања која нама пружају јака осећања«!

Он се насмеја саркастично.

— А шта ће даље бити? — промрмља Лидија.

— Сад ћу вам дати подробна упутства. Сутра ћу вам уручити све документе тога господина, који има несрећу да личи на грофа Ротбека. Пасош и крштеницу... Нека се ваш гроф губи из Петрограда куд му драго, само што даље то боље. Мораћете се растати са њим за кратко време, док нас двоје не изврпимо обрачун и да бисте могли посведочити, да је убијени доиста гроф Хенрих Хенриковић Ротбек, мада ћу му наравно морати мало изменити црте...

— А ако ја предам грофу документе, а ви одустанете? — упита она бојажљиво.

— Нећу имати куражи да извршим убиство? То сте помислили, је л'те? Говорите отворено! Што се устежете! Не, обожавана, за обећану награду ћу све учинити. Ви сте ме на то гурнули, ваша опојна близина, ваша неописана лепота... Не могу и онако да поднесем више овакав живот! Рођен сам са пороцима и мислим да сам паметно удесио овај злочин и да нећу ни у ком случају упасти у клопку. А да ли ћу бити у стању да преживим растанак са вама после претстојеће ноћи — то је велико питање!... Додуше ја ћу отпутовати за увек из Русије и колико сутра се морам постарати да набавим пасош... А и грофу посаветујте да отпутује у иностранство, али нека не узима пасош овде, већ у унутрашњости са новим документима, пошто ће гроф Ротбек престати да постоји.

Лика погледа на сат. Хенрик је свакако чека код куће и узбуђује се.

— Видим да се журите, — Царамавиров је задржа за руку. — Само још неколико тренутака... Ствар није баш тако проста... И тако, сутра ћете добити потребна документа и дознаћете где ћу и када због вас да умлатим невиноја човека... Зовимо све својим правим именом!... Затим ћу исто вече доћи право отуда код вас...

Она покри лице рукама.

— Не, не могу... Нећу моћи да вас примим. — И да он не би помислио да се она одриче обећања, брзо додаде — Моја послуга разумете ли... Ви бисте се сами изложили опасности... Боље...

— Добро, добро, удесићу ја већ... Сутра ћу вам саопштити, где ћемо се наћи. Само без преваре! Утувите, да ја стављам све на коцку! А Ротбеку објасните како за сходно нађете, нека се он не уплиће у наше рачуне!

— А шта ће бити са...? — Она хтеде да упита за новац и збуни се. Обећала је била Царамавирову триста тисућа; толико она за сада нема. После мужевљеве смрти остало јој је његово непокретно имање. Наследство? Та тек кроз недељу дана ће она навршити ту фаталну двадесет и прву годину и вероватно ће је бележник онда позвати.

Царамавиров као да је погодио њене мисли.

— То ви о новцу? Не брините. Кад будете отпутовали и ви у иностранство, биће вам згодније да ми га испошљете, само на последњем састанку даћете ми колико будете могли — пет до десет хиљада, колико да ми се нађе за прво време. Пружите ми руку за срећна по-

четка! Упамтите, да ћу са вашим именом на уснама подићи смртоносно оружје...

— Престаните једном! Ви ме кињите! — викну она.

— Не претварајте се, — осмехну се он, јер сте ви у стању све да заборавите, па и ја ћу извршити злочин за вашу срећу...

— Лика, мила моја Лика! — срете је Ротбек, истрчавши на звонце у предсобље.

— Та како си могла живети у овоме хаосу! Једва сам некако уредио твоју спаваћу собу...

— Ходи! — она га загрли. — Мени ништа не треба, само кад си ти уз мене...

И у њеној спаваћој соби, опијен њеним миловањем, у заносу страсти, Ротбек саслуша њено објашњење, како се случајно дошло до потребних докумената и како ће он морати сместа да отпутује.

— А моја привидна смрт? — присети се он.

— Нађен је леш и кад се мало дотера личиће на тебе — рече Лидија, и предосећајући да ће је Ротбек испитивати, чежњивим пољупцима она му помути свест.

Он се прену још једном и упита са зебњом:

— Али то ће свакако бити леш, а не живи човек?

— Па наравно, леш! — насмеја се она. — А нико га од нас међутим и не познаје... Прекинимо тај разговор, срећо моја!

У заносу страсти он више није запиткивао.

XLV.

Напоран дан.

Надежда Игњаћевна је преплакала цео дан и толико се уморила, мучена љубомором, да је увече заспала у предсобљу, мада је имала чврсту намеру да сачека мужа.

Брава шкрипну. Она скочи, али је већ било касно: муж јој је закључао врата пред носом. Коштуњавим рукама она му задобује у врата.

— Отвори! — захтевала је она.

Он се не одазва.

— Аљоша, отвори! — Удвојеном снагом она је лупала и даље песницама.

— Остави ме на миру! — викну Џармавиров изгубивши стрпљење. — Нећу ти отворити и ти ћеш само пробудити децу овом пакленом лупом, па ће се почети драти. Остави ме, хоћу да спавам. Сутра ћемо се поразговарати!...

Али Џармавиров није ни мислио на спавање. Пошто се уверио да му жена неће више сметати, он ужеже обе свеће пред огледалом, извуче однекле рибју браду, бркове и тамне наочари и поче са пробом.

Косу ће острићи до главе, тако да јој се ни боја не позна. Баш му је жао да се растане са својом бујном проседом косом, али то мора бити: она и одвећ пада у очи. А треба о најмањој ситници водити рачуна, јер се новајлије баш на ситницама лове.

Када је о свему добро промислио, он се свуче и леже. Предстојао му је мучан посао.

Избећи објашњење са женом неће бити тешко. Она је тако заузета! Док одене децу, док им да доручак и испрати их у школу!... Треба само вребати згоду!

Он тако и учини.

Дуго је шврљао по улицама док се није зауставио пред једном кућом са објавом за издавање стана.

Кућа је била на углу, а врата су излазила на другу улицу. Боље се не би могло пожелети! Решио је по што по то да узме тај стан.

Дуго је звонио, док се није појавио вратар, који је био бунован и како га је мрзело да показује стан, он се почеша иза увета и промрмља:

— Мислим да неће бити за вас!

— А зашто не? Покажи ми, хоћу да видим.

— Скупа је кирија, собе су малене са ниским таваницама и свега једним улазом, што је неподесно за породицу.

— Па ја и тражим за самца. Иди, по кључеве.

Ониска врата са француском бравом отвориште се нечујно. Неколико степеница и друга врата. Неугледна соба са једним прозором на улицу као ходник. Непријатан задах запуштености. Друга соба са два прозора, који гледају у зид суседне куће; затим још две, једна светлија, а друга мрачна, а за њом кујна.

Из такве се јазбине неће нико ишчупати, нити ће суседи чути запомагање. Не, неће ни покушавати да тражи повољније услове.

— Стан није Бог зна какав, али га ипак узимам за тог свог пријатеља. Колико има кључева за улазна врата?

— Два, два, — умири га вратар.

— Добро је. Један ће остати код тебе, а други дај мени, јер је капија далеко.

Пошто је тако повољно свршио за стан, Џармавиров оде да набави себи пасош.

Он је умео да очара сваког, зато је и успевао лако у својим намерама. Тако и овом приликом: обећали су му да ће му тога истог дана издати пасош. Да би искористио време чекања, он оде у кафану и тамо прегледа новине. Исписао је неколико огласа у којима »интелигентне даме стоје на услузи при склапању законитих бракова и врше разне поруке«.

Кроз један сат, са пасошем у џепу, Џармавиров потражи такву једну »интелигентну даму из доброг друштва«. Код ње се доспевало на »засебан улаз без вратара«.

— Веома су ми хвалили вашу пристојност у интимним пословима, — поче Џармавиров.

— То је моја дужност, — одврати скромно стара госпођа и обори поглед.

— Дакле, један мој познаник жели да се сретне код вас с једном дамом, која веома полаже на свој углед.

— Мој је стан гробница! — она рашири руке. — Боље се у том погледу не може пожелети. Уосталом, да вам покажем...

Из малог салона она га поведе кроз велики кабинет у удобну спаваћу собу, са великим креветом и неколико огледала.

— Ту нико неће узнемирити. Па и ја могу да се уклоним.

— Та ће дама доћи тек увече са густим велом.

— Удаљићу послугу и сама ћу јој отворити врата.

— Она ће остати да преноћи и жели лично да прими свога госта...

— Молим, молим! Потпуно схватам преимућство, које овакав стан има у сравњењу са хотелом: овде се човек осећа као код куће и ниједан радознали поглед га не узнемири. Можете се потпуно ослонити на мене.

— Било би ипак пријатније, кад бисте се и ви удаљили за ту ноћ, — рече Џармавиров после кратког премишљања.

— Добро! — пристаде одмах госпођа. — Ја ћу јој отворити, па ћу отићи, јер имам где да преноћим. Само...

— Одредите сами колико желите!

— Биће задовољна колико дате, — промрмља она. — Мислим, међу поштеним светом...

— Је ли вам доста педесет рубаља, да ставите ваш стан на расположење мојим познаницима?

Стара госпођа се искрено обрадовала, не очекујући толику награду.

— Госпођа ће стићи у четвртак увече, дакле — прекосутра. — Он поћута, па запита: — А ваши суседи? Да нема ларме? Хтео бих да се уверим, да ли је овде потпуна тишина...

— Ах, Боже мој, каква ларма?! — Она пљесну рукама. — Не знам ни ко су ни шта су, не чују се живи!... Ако ипак сумњате, а ви останите да преноћите данас... Не тражим вам ништа за то.

То је он и хтео. Није желео да се враћа кући. Ко зна колико би муке имао да се искраде рано ујутру, а треба да се нађе са Лавренћевим.

XLVI.

Немоћ.

Наташа је одавно устала и спремала доручак. Њен Коста обично се диже у исто време кад и она, а овамо данас још лежи. Срце јој се стеже у страху.

— Не, потпуно сам здрав, — одговори он њој и принесе устима њену руку којом му је опипала чело. — Лењим се...

Они се пољубише.

— Волоћа се не чује, ваљда још спава! — промрмља Васиљев.

— Јадник! Изгледа да има неку невољу, али је тако закопчан, неће да се повери никоме...

А што је главно, нема поред себе љубљено створење... Онда се свака мука лакше поднесе и нема ничег горег од самоће. Па и време би му било да свије своје гнездо! Кад би се нешто оженио овом твојом књегињицом!... Ти кажеш да је она веома добра...

— Добра јесте, али је ипак наказа, грбава је...

— Сиротица! Додуше ја не могу судити о њеној спољашности. — Глас му задрхта.

— Није у томе ствар, — одговори Наташа. — Волоћа је заљубљен у другу, и ту нешто не иде како треба. Чини ми се да је она врло сиромашна или тако у некој невољи. Волоћа нешто крије, мада ја видим, како се лишава свега, те према томе закључујем да му је новац преко потребан. Прешао је у ту малу собицу и уз чај једе црни хлеб. А тако је горд, да му ништа не смем понудити. Зато се нећемо ни преселити код књегињице, док се он налази у таквом стању... Мислим да теби није ђаво овде, мили мој?

— Мени је свуда добро где си ти, — одврати слепац на њено питање.

Наташа погледа на сат и пожури се.

— Дакле, ја могу на миру да одем. Седи овамо у наслоњачу, ту су твоје карте, гитара...

— Добро, добро, радости моја! Не брини се за мене.

И у самоћи он је проводио мучне, тешке часове и осећао се растројен и болестан.

Тако је било и овога јутра. Стога се реши да се врати у постељу и проба поново да заспи. Тако ће му брже проћи време.

Није стигао ни да се спусти на кревет, кад зачу куцање на вратима Лавренћева и како он некоме љубазно говори: »Изволите, изволите!«

— Зашто ли Владимир данас није отишао на дужност? — питао се слепи у недоумици. — А ја сам држао да је одавно изишао! Кога ли то тако љубазно предусреће?

И он напреже слух, не би ли што чуо.

— Видите, одржао сам реч. Све ово време премишљао сам о нашем разговору и необично се радујем нашем случајном познанству.

Васиљеву се тај глас учини непријатан и неискрен, а кад је после Лавренћевог одговора продужио:

— Али пре него што пређемо на ствар, желео бих да се уверим да нас нико... не слуша...

Васиљев се сав стресе од некаквог непријатног предосећања.

— Каква штета што не могу да видим, ко је тај човек! — помисли он и пехотице.

— Живите ли као самац, или имате неког од својих ту? — продужавао је испитивати туђинац.

— Сасвим сам, немам никог свога на свету...

— Зашто ли само лаже? — помисли слепи. — Господе, шта ли он то смера!

Он напреже слух, али ипак му се омакоше неке реченице.

– Уверавам вас, да нема опасности? — повиси глас Владимир. — Моја је соба на крају и само нас зидови слушају!

— Захтевам од вас категорички одговор, да ли узимате на себе да однесете у иностранство неке врло важне документе једноме »политичкоме преступнику«, који је недавно побегао из тамнице? — Он није предлагао, него заповедао, говорећи тоном, који није допуштао противуречења, и слепи се чисто престрави.

— Неопходно је потребно то одмах учинити, — настави туђинац. — Ризик је врло велики... Али ви имате много изгледа на повољан исход те ствари, пошто нисте били умешани нигде. Зато ће вам се исплатити десет тисућа.

— У начелу пристајем... Само ми морате отворено рећи да тиме не потпомажем извршењу каквог преступа? — упита Лавренћев са зебњом.

— Не, не, никако. Онај, коме имате предати те документе одавно се одрекао сваке акције. Документи имају за њега неоцењиву вредност као успомена или тако што... Немам права да вам објашњавам. У своје време добићете потребне инструкције. Данас пак морате ми дати ваш пасош и крштеницу.

— Да ли ја вршењем ове поруке узимам и убудуће какву обавезу на себе односно ваше странке?

— Ни уколико, ако не желите.

— Признајем искрено да ме ова тајанственост збуњује... И ви нећете да кажете своје име, — промрмља Лавренћев, — па и упознали смо се на чудан начин... Али ја се сада налазим у безизлазном положају, те сам спреман на све.

»Како је Наташа погодила! Шта ли се то десило?« И слепи је са муком савлађивао нервозно дрхтање свога тела. Бојао се да случајно не зашкрипи кревет.

— Чудите се што вам се не представљам? — питао је туђинац. — У нашем кругу не говори се своје право име, већ се знамо по надимцима. Уосталом како хоћете! Било ми је жао вас, видећи у каквом сте се очајању налазили онда...

— Веома сам вам захвалан и мило ми је што ми поклањате толико поверења, — ужурба се Лавренћев. — само све је испало тако брзо...

— Време пролази. Сутра увече око осам треба да будете у нашем завереничком стану, где ће вам се издати упутства и документи, а и ваши ће вам бити враћени. Још једна маленкост: пре свега треба да се обријете и потшишате косу.

— На што то?

— То изискује наш правилник. Ваља се слепо покоравати. Живот неколицине људи ставља се на коцку у случају најмање неопрезности. С тим се није шалити! Тамо ће вам бити исплаћено унапред пет хиљада рубаља, а и пасош ћете добити за путовање у иностранство.

Наступило је кратко ћутање.

— А адреса?

— Ах, у мало нисам заборавио главну ствар! — туђинац се опет притворно насмеја и рече шапатом: — Кузњечниј Переулок, четрдесет осам, стан број два, засебан улаз са улице. Само молим вас, не распитујте се ни код кога, него напротив, пре него што уђете, погледајте да вас ко не прати. Јесте ли разумели?

Слепи је очајан што није разабрао ништа осим »Кузнечни переулок« Прислушкивао је и даље, али се више није чуо никакав разговор.

Чуше се кораци у предсобљу, врата се залупише.

— Волоћа! — позва слепи после неколико тренутака, тресући се од страха.

Нико се не одазва.

— Волоћа! — понови он преклињућим гласом.

И опет нема одговора.

XLVII.

Неопростива увреда.

Џармавиров се врати кући. На своју велику радост није затекао ни жену ни децу.

Он скиде с ормана куфер, отвори га и поче претурати.

Секирица... Дугачак, танак оштар као бријач нож. Други са кратком дршком и широком оштрицом. Понеће оба са собом: могу оба устребати. Главно је да се ништа не купује сада. Како има јаке мишиће, лако ће изаћи на крај са својом жртвом. Један вешти ударац секирицом...

Он је размишљао о свему са највећом хладнокрвношћу, па је затим увио све у хартију и спремао се да пође, али се присети да још код куће напише Лики писмо и испошље га заједно са Лавренћевим документима.

За писаћим столом у соби за примање затече га и Надежда Игњаћевна.

Он скочи уплашено, заклањајући писмо руком. Ипак је стигла да прелети очима једну подвучену реченицу: »Сутра у осам увече, Кузнечни Переулок, кућа број 48, стан бр. 2«. Љута змија је уједе за срце, али се она савлада и правећи се као да није ни спазила писмо, ухвати мужа за руку, притиште је уз свој образ и рече:

— Мили, мили мој Аљоша, како сам срећна што те опет видим... Бринула сам се...

— Шта ти је — намршти се он са досадом.

— Та ниси ноћио код куће!...

– Ваљда нисам дете, да се за мене плашиш!

— Никад тако дуго ниси био изостао...

— Ах, вечите сцене! Идем...

— Не правим никакве сцене, — насмеја се она, чврсто решена да се не ода. — Чак сам напротив задовољна што си се мало растресао, јер си био тако нерасположен последњих дана... Али ето, дошао си, па се радујем.

— Пусти ме на миру! — одгурну је он са гађењем.

Тада она плану:

— Мене ти тераш, са мном није ти ни до чега. Не чујем никад од тебе ниједне лепе речи. А с оном јуче само што се ниси љубио! Да, да, видела сам јуче, посматрала сам вас кад сте сели у ауто. Немаш ни кршене паре у џепу, а овамо се возиш аутомобилом! Она својим телом зарађује новац и поклања ти га: лепо, нема се шта рећи! Под старост си полудео! Реци ти оној неваљалици да ћу јој сву њушку нагрдити витриолом! Нека не преотима туђе мужеве... Реци јој...

— Умукни!...

— Нећу да ћутим, — цикала је Надежда Игњаћевна, разгоропадивши се. — Ти знаш колико сам те волела, како сам ти све опраштала, а ти због једне покварене...

— Не усуђуј се да је тако називаш! — Џармавиров је продрма за раме.

— Видиш, молим те! Тако ти је драга, да је чак и браниш!

— Да, драга ми је...

— Реци да је волиш! — као мачка она му зари нокте у врат.

— Да, да, да, волим је! — викао је он, оборивши је на под.

— Напоље из моје куће! Да се ниси више усудио на очи да ми изађеш! И деци ћу рећи, да немају више оца... Одлази оној твојој несрећи, одлази, проклет био! Вуци се док те нисам премлатила као шугавог пса!...

Лице јој се искривило, а на уста јој изби пена. Била је бедна и страшна.

Он је одгурну ногом и журно изиђе са пакетом под мишком.

Она је стењала и плакала, али чим се његови кораци удаљише, она скочи.

— Отишао је, а није се ни опростио! Отишао је за увек! Сутра ће уживати у загрљају своје љубазнице тамо... И нико их неће спречити, као да та има права на срећу!... А не, до тога не сме доћи! — узвикну она после кратког ћутања. — Ја ћу разорити њихове планове. Ја ћу отворити очи томе грофу Ротбеку, ја! Нека зна какву вереницу има...

И не помишљајући да искрене руковпс, она седе и написа грофу Хенрику Ротбеку анонимно писмо, извештавајући га о претстојећем састанку у Кузнечном ћорсокаку.

Нека је проклет! — понови она, завршивши писмо.

XLVIII.

Аманет.

— Каква је то лупа код вас од јутрос? — заустави Андреј Андрејевић Добровољцев Нинину собарицу.

— Пакујемо, спремамо се на пут, — одговори Мари у пролазу.

Колена му се пресекоше и он се спусти у наслоњачу. Седео је дуго, не мичући се и као осуђен на смрт чекао је извршење пресуде.

Нина Тини уђе, већ спремна за полазак, у капуту и малом, на очи навученом шеширићу.

— Ја полазим, Андреју Андрејевићу, — рече она благо и спусти му руку на раме. — Не могу и не треба више да остајем овде.

Он не схвати њене речи.

— Мило, драго моје дете. Знам, лекар ми је већ рекао да је за вас опасно боравити преко зиме у пољу, а овде нема угодности.. Али ви сте изјавили жељу да живите овде и ја се нисам усуђивао...

— Јесте, — климну она главом. Била сам пала у апатију и тако су пролазили дани, а ја нисам ништа предузимала... Ето, тек јуче сам се решила на полазак. Можда је и боље тако изненада!

— Припреме за путовање у иностранство могу бити обављене тек кроз два три дана. Данас ћемо се преселити у хотел »Европу«...

— Андрејју Андрејевићу, ја одлазим одавде баш зато да не бих била поред вас...

Он поцрвене, али се у тренутку савлада.

— Опростите ми због моје наметљивости... Нисам вас разумео! Хтео сам вам само рећи то, да ћу и ја у Петроград и да се мислим побринути за вас... Та ви сте тако слаби, па ме страх хвата и да вас погледам. Даће Бог, опоравићете се скоро где у Италији!

— Али ја нећу на тако дуги пут... Нећу више да живим са вама, — рече она одлучно. — Данас се опраштамо за увек...

Тек тада је он схватио и пребледе као мртвац. Сузних очију он је узе за руку и поче преклињати:

— Нина, ако сам вас чиме увредио, ако вам се нешто учинило... Та ја нисам намерно... Или ви можда мислите?... По лицу му избише црвене пеге. — Али то је одавно прошло, то је била глупа страст под старост, последње узбуђење узавреле крви. Сада је све другче и ја се баш ничему од вас не надам и не желим... Само ми не одузимајте право да се о вама бринем...

Она је била дубоко тронута и с муком се уздржавала да се не заплаче. Мало поћутавши, она додаде:

— Веома сам вам захвална на вашој доброти. Ја полазим одавде са великим жаљењем. Кад бисте ви познавали моју душу, знали моју прошлост, ви бисте схватили каква је огромна промена настала у мени: нисам у најбољој намери пристала да живим у вашој вили и нису ме племените побуде руководиле... Али вама је испало за руком да ме укротите, јер су и околности томе допринеле, наравно моја болест, ћутање... Сада имам само једну жељу — да заборавим све, а ако се и будем сећала, само по добру.

— А како ћу ја без вас? — промуца тужно Добровољцев. Не могу више ни да замислим свој живот без вас...

— Туговаћете мало, па ће и то проћи, као што све пролази. Прећи ћете опет у ваш петроградски музеј скупљаћете и у будуће реткости по лицитацијама и радоваћете се, што вам вредност имања расте не данима, већ сатима и још мало, па ће вам бити потребан још један челичан орман.

»Да, скупљаћу, — паде му на памет срећна мисао, — али не за себе већ за њу и тек када умрем, дознаће она колико сам је волео. Штедећу и још више ћу се лишавати у свему и то ће одсад бити циљ мога живота. Нека после нема бар материалних незгода у животу!«

И мисао на растанак са Нином није више застрашивала Добровољцева, пошто му се наметнуо други циљ и он се опрости са њом доста мирно, не распитујући ни о чему, без договарања за будућност.

Нина се у Петрограду усели у свој пређашњи стан, за кога је Соврин пред саму смрт положио закупнину за полгође унапред.

Она покуша да са себе стресе апатију последњих дана и поче размишљати о својим пословима. Прва ће јој брига бити да распрода све непотребне ствари. За почетак новог живота ништа јој од тога није потребно, исплатиће дугове, и тек тада ће поћи Владимиру и без околишења му испричати све.

— Одлагати разговор са Владимиром такође је малодушност — расуђивала је Нина. Ја још штедим себе и издајем се пред њим за оно што нисам, а дужност ми налаже, да будем потпуно искрена... Он је невин у поређењу са мном и свакако се мучи после нашег последњег састанка, гори од мог миловања, а околности му не дозвољавају да се жени. Ето, чак и не пише... Мили, мили мој дечко! Зашто ми тако дуго лишавамо себе среће? Нека нас бар за један тренут још озари...

Она позва собарицу да јој помогне у облачењу.

У предсобљу се разлеже звонце.

— Нисам ни за кога код куће! — нареди Нина собарици. И онако сам већ спремна за излазак.

— Мадам, мадам, — долете Францускиња натраг, — дошла је нека индивидуа, тражи вас и као да не разуме што му кажем.

Нина пребледе и упути се вратима.

Њој у сусрет ишао је неки одрпанко са ужасно онакаженим лицем. Био је ошишан до главе, а лице обрасло дугом брадом.

— Ша тражите овде? — поче она, мењући руке на леђа.

Са радосним криком он се баци пред њене ноге и обгрли јој колена.

— Нина, срећо моја, најзад сам вас нашао, ми смо опет заједно!...

Она позна глас безумника и хладан зној је обли.

— Познала сам вас одмах, — рече она, трудећи се да изгледа што мирнија. — Поправили сте се? Кад сте изашли из болнице? Оставила сам за вас новаца, да вам се нађе... Али ако вам још што треба?...

— Дакле, ниси ме познала, — настави он наслањајући главу на њену хаљину, — и баш никако нећеш да ме познаш, а ја сам толико пута лутао око виле и сатима те посматрао, но ти ме ниси видела или ниси хтела да ме видиш... Очајање ме је сатирало. Тада сам се нарочито бацио под точкове у нади да ћеш бар том приликом обратити пажњу на мене и да ћеш се сажалити... За ових десет година, Нина, ја сам се много променио. Није лако бити лишен слободе! Једна година у тамници је колико двадесет у слободи, а ја сам преко шест година био тамо...

Нина још никако није хтела да верује, толико је горела од жеље да заборави своју прошлост.

Нема сумње: пред њом је Михајло Клудњиков, онај исти, који је доспео на робију због ње; она је убила његовога брата, а он је узео кривицу на себе и приликом последњега виђења у затвору претио јој је да ће свести рачуне са њом, кад доспе у слободу.

Дрхтала је као прут, понављајући непрестано:

— Ви сте то, Михајло, ви сте се вратили...

— Вратио сам се! — он прште у смех, од кога њу подиђе језа. — Што се не радујеш? Ето, вратио сам се и немој мислити да ми је било лако!... Седео сам на робији због туђе кривице, дружио се са правим злочинцима и шта ти тамо нисам доживео!... Утекао сам са робије, па ни то није било лако... Срећа је моја што нисам ухваћен, иначе бих био осуђен још на петнаестак година.

Она је стајала као укопана не знајући шта ће.

— А знаш шта ми је давало снаге?... Ти! Неодољива жеља да те видим.

(Наставак у идућем броју.)

Конзул Фалкенберг је похаран. Истовремено се убија његов брат сликар, који пред смрт извављује да је невин у тој крађи. Млади сликар је био лудо заљубљен у авантурискињу Валентину Кемпл, „Паука“, лепу удовицу, која је свакако крива за смрт сликареву, а уколико је умешана у похару, то ће извидети детектив Краг. Конзул Фалкенберг је тајно верен са једном сиромашном девојком, и одмах после конзулове посете код веренице ње нестаје. Краг и Фалкенберг крећу у потеру за непознатим отимачима и следујући трагу аутомобила, за који сумњају да је у „Пауковој“ служби они у једном напуштеном замку наилазе на — убијеног човека — који је, тобоже, извршио самоубиство. То је несумњиво један од „Паукових“ помагача, који је покушао да промени начин свога живота. Краг чини припреме за свој план, последњи покушај за ослобођење Аде, веренице конзулове.

Црвена Удовица.

Роман Свена Елвестада.

(7)

— Хвала на поверењу, — одговори Краг давши кочијашу миг да стане. Ја ћу се са особитим задовољством посветити вашој ствари. Јесте ли већ послали позивнице за свечаност коју мислите да приредите у част своје супруге?

— Делимице.

— Онда не заборавите две позивнице: једну рударском инжињеру Кваму, а другу... Валентини!

— Нећу вас заборавити. Али зар нећете да одете са мном до куће и да извидите поприште ових догађаја?

— Немам времена, — одговори Краг, — за пет минута почиње дине. Дакле, до виђења!...

Он се поклони љубазно и оде у Гранд Хотел.

Кад је Краг ушао у дворану, дође му у сусрет архитект, његов пријатељ још од оне ноћи у „Регата“-клубу.

— Лепо је што сте дошли! — рече и ухвати под руку рударског инжењера илити Азбјерна Крага. — Госпођа Кемпл може да стигне сваког тренутка...

Они уђоше заједно у неки салон.

— Дакле ви приређујете ову вечеру? — упита Краг.

— Да, пошто ми је Валентина изразила жељу,... као што ћу вам међу нама поверити. Она је била тако одушевљена вашом ономадашњом интервенцијом у клубу, да је по сваку цену хтела да се упозна с вама. Зато ми је казала: „Слушајте, драги мој архитекте, сад вам допуштам да приредите онај ручак за који сте ме већ тако често молили, само да позовете и тог рударског инжењера из Финмарка... Хтела бих да се упознам с њим.

— Чудновата ствар! — промрмља Краг — Она ме свакојако није никада видела.

— Никада! То је и сама казала. Али ја сам вам веома захвалан, — продужи архитект, стежући Крагу руку. — Да није било вас, ја никад не бих имао прилике да дам ову свечаност у част Валентине..

Краг се осмехну због брижљивости архитектове, који је очигледно био преко ушију заљубљен у Валентину.

Азбјерн Краг је у ствари врло добро разумео, зашто је „Пауку“ толико стало, да се упозна са „рударским инжењером Квамом“. Она је слутила да се иза тога инжењера крио њен велики непријатељ. Можда је чак подозревала да су Квам и Краг једна иста личност. И зато је хтела да се приближи томе човеку, да би га обезоружала. То је свакојако била њена стратегија.

Архитект отвори врата за рококо- салу и позва Крага да погледа аранжман и да ли има нешто да примети.

Краг је збиља био мало изненађен. Заљубљени архитект очигледно није штедео, само да све буде што величанственије.

Дворана је била преобраћена, такорећи, у врт са палмама. Свуда су бљештале хризантеме и друго цвеће. У једном углу салона био је скривен сто за кафу, иза палма и великих, широколисних биљака. Музика је била сакривена иза једне групе мирта и палма, које су биле поређане у облику пирамиде.

Усред дворане стајао је један раскошно постављен сто за четири лица. Натконобар је баш довршавао свој посао, и архитект му још журно изда неколико налога шапћући, које онај прими са осмехом и поклоном. Цео је овај аранжман био свакако његово дело, и он је био прави уметник у своме послу.

На белом чаршаву између укусно и уметнички савијених убруса и разнобојних чаша, лежали су букети ружа и ђурђевака. Насред стола стајала је једна висока ваза азурне боје, из чијег је отвора избијао као неки талас цвећа. Код сваког је места била у једној кити цвећа сакривена по једна сијалица. На ружичастој свили био је наштампан јеловник. У част свечаности био је донет стари, чувени сребрни хотелски сервис. Издалека је овај препуни сто личио на једну збирку сјајних накита украшену цвећем.

Сад је било време отићи у салон за примање. Архитект узе Крага под руку и оде с њим из дворане.

Најзад, ево Валентине.

— Са капетаном... — прошапта архитект. Могао се јасно разабрати на степеницама њен глас и звецкање сабље.

Кад се Валентина појавила, Краг је стао и посматрао је нем од изненађења. Никад је није видео тако лепу. Она је збиља била оваплоћење лепоте, кад је улазила у свиленој, угасито-црвеној тоалети са огрлицом од црних диаманата... Представише јој га.

— Већ сам чула о вама! — рече жена-„Паук“ смешећи се, Азбјерну Крагу. — Мило ми је што могу да се с вама упознам.

Детектив се поклони и промрмља неколико учтивих фраза.

— Ви сте свакојако опасан човек, са својом присутношћу и сигурношћу духа, — продужи Валентина.

— Неко ко хоће да учини зла мојим пријатељима или мени, има свакако разлога да ме се плаши, — одговори Азбјерн Краг и погледа лепотицу чврсто у очи.

— Мислићу на то!... насмеја се она и пружи му руку. — Ја смем свакако да се убројим у ваше пријатеље?...

— До даљега... — одговори Краг, смејући се такође.

— Она је као пламен!... рече капетан и погледа очарано Валентинину црвену свилену хаљину.

Валентина се окрете архитекту и узе га под руку, добацивши капетану:

— Да,... чувајте се врућине, господине капетане, она је опасна.

— Хе-хе-хе.., госпођо, могу се ваљда опећи прсти?...

— И то... — одговори Паук.

У истом тренутку отворише се врата и дворана је лежала пред њима у пуном сјају.

Азбјерн Краг је приметио неки немир на Валентини, неко мало бледило на њеном лицу које је чинило још лепшом, и неко нервозно дрхтање у очима. Да ли је наслућивала борбу која је предстојала?...

У једном тренутку прођоше кроз детективову свест сви разбојници с којима је у своме животу имао посла. Са разбојником као што је ова... жена, још се није борио.

„Како је лепа, па ипак, какав демон од злоће!“ — помисли он, кад је видео како је под руку с архитектом одлетела преко паркета глатког као огледало.

Иза мирта и палма засвира капела један звучни егзотични марш.

XVI. глава.

Друштво седе за сјајно постављени сто и под надзором настојника служитељи у ливреји почеше делатност.

Валентина изрази своју радост због успелог аранжмана и захвали архитекту, осмехујући се.

Заљубљени архитект био је у седмом небу. Капетан намести свој монокл и промрмља кроз нос неки комплименат.

Вечера започе оштригама и шампањцем.

Азбјерн Краг примети да су капетан и архитект, али нарочито први, много пили одмах с почетка и бацивши поглед на дугачки јеловник помисли са страхом: — „Како ће се ово свршити?...“

Он је само пијуцкао из своје чаше.

„Паук“ подиже пехар и климну му љубазно главом.

— Штета што не можете и тамо у своме пустом рударском крају да приређујете такве вечере!... — рече она.

— Ја сумњам да би због тога живот постао пријатнији!

— Али постао би забавнији...

— Да, кад бисмо имали тако лепе учснице као овде на југу! — одговори Краг и опет приближи своју чашу устима.

Служитељи су непрестано досипали шампањац.

Мало по мало постаде разговор живљи.

У току разговора упиташе Крага докле мисли да остане у Кристијанији. Пре но што је одговорио, баци он један скривен поглед на Валентину и примети да она има врло раздражено и пажљиво лице у томе тренутку.

— Кад будем решио свој задатак, опет ћу нестати... — одговори инжењер.

— Ради ли се о каквој важној задаћи?... упита „Паук“.

— Нема сумње!

— И велике вредности?...

— Да,... и велике вредности! У моју задаћу спада осим тога да... спасем неколико несрећника од пропасти.

— Дакле ви сте неки анђео милосрђа?...

— Назовите ме радије: извршиоцем правде!... — одговори смешећи се рударски инжењер.

Валентинина чаша тихо звекну.

— То је ужасан позив... — рече она.

— Мора човек одмах да се сети на жандарма, — рече капетан, замачући своју кашику у чорбу, једну праву чорбу од корњаче.

Скривени оркестар је свирао, али чинило се да мелодије долазе из далека, као из неке пећине или гроба.

— Овај филе, — рече архитект кад донеше идуће јело на сто, — зготовљен је после нарочитог саветовања са куваром руског посланика. Стало је много труда нашег кувара...

Што се вечера више примицала крају, Краг је био све суморнији и нерасположенији. Док су остали постајали све веселији, сачувао је он своју мирноћу и уздржаност. Валентина је, изгледа, волела да с њим разговара и радо је избирала озбиљне теме за разговор, које су се чудновато и јако разликовале од баналног брбљања оне друге двојице. Капетан и архитект већ су били помало напити и нападали су с обе стране Валентину малим, једва приметним двосмисленостима — по чему је Краг одмах приметио да је „Паук“ допуштао једну

мало слободнију конверзацију, него што то обично даме чине.

Валентина се непрестано враћала на Крагов задатак, који ју је — изгледа — веома занимао.

— Какви су то људи, које мислите да спасете? — упита она.

— Пријатељи... — одговори Краг.

— Да, ви сте сигурно диван пријатељ, — одврати Валентина. — Ја се дивим вашој проницљивости и енергији коју сте показали кад сте помогли своме пријатељу из онога незгодног положаја. Био је то онај... онај...

Она погледа упитно архитекта.

— Столтенберг!... — пожури се и дометне Краг.

И архитект и Валентина га запањено погледаше.

— Столтенберг?... — узвикну архитект и понова врати чашу на сто. — Та он се зове Фалкенберг...

— Зар му не знате ни име?... — упита Валентина.

— Ипак га знам... — одговори детектив, тајанствено се смешкајући.

— Али изгледа да га не знате. Назвали сте га Столтенберг...

— Ја његово име знам исто тако добро као и ви... — одговори детектив, смешећи се још непрестано.

Један чудан сјај се појави у њеним очима.

— Ја вам желим сваку срећу при вашим потхватима... — рече она. — Али ако ствар постане сувише озбиљна, немојте се усудити ићи одвише далеко...

— Зашто не, госпођо?...

— Могли бисте иначе доћи у опасност да се утопите... заједно са вашим пријатељима.

Азбјерн Краг подиже обрве.

— Ја волим опасност! — одговори тада.

Он подиже своју чашу и наздрави јој. Она га је посматрала дуго и испитивачки.

Међутим је вечера полако одмицала даље.

Кад су најзад стигли до сира, донеше Крагу једно писмо.

— Врло хитно!... прошапта настојник.

Азбјерн Краг отвори писмо, које је било без потписа, али је детектив одмах помислио да је од конзула Фалкенберга. У писму су биле само ове речи:

„Морам да говорим с вама. Чекам у кабинету десно од сале с огледалима.“

Ни архитект ни капетан нису се ни најмање интересовали за то писмо које је добио њихов гост. Били су исувише заузети врсним винима и обасипали „Паука“ духовитим ласкањем.

Али Краг је осећао како га је Валентина оштро посматрала. Изгледа да ју је веома интересовало шта стоји у њему.

Он је одмах увидео да мора да се нешто врло важно десило, али није се одао ниједним мигом.

Он сави писмо и мете га у џеп, па се затим диже, извињавајући се што је могао учтивије и хладнокрвније.

Мора да се повуче на неколико тренутака, казао је, јер један од његових пословних пријатеља жели да говори с њим. Тиче се једног врло важног брзојава.

Мада је врло добро знао где је онај кабинет који му је конзул означио, ипак је замолио слугу да га тамо одведе. Кад су изашли из дворане и били сами, застаде Азбјерн Краг и ухвати настојника за руку и запита га:

— Познајете ли ме?...

Овај га забезекнуто погледа.

— Господин рударски инжењер...

Краг да одмах прекиде и рече му брзо:

— Погледајте ме тачније. Ја нисам уопште никакав рударски инжењер...

Онај га погледа још забезекнутије.

— Зар ми не познајете глас. Слушајте ме! — настави Краг.

Одједном као да човеку нешто паде на памет:

— Ви нисте ваљда...

— Да, ја сам Азбјерн Краг, — одговори детектив нервозно.

— Господе Боже! Каква одлична маска!... — узвикну овај.

— Пошто сте ме сада познали, знате и то да морате да се понашате по мојој жељи, — продужи детектив.

— Ви сте нам некад учинили велику услугу, — рече овај озбиљно, — и ми смо сада спремни да све учинимо за вас.

— Ја не тражим много. Чујте шта треба да урадите. Свакојако то конзул Фалкенберг чека доле на мене?...

— Да.

— Је ли јако узбуђен?

— Прилично. Изгледало ми је, да је био јако блед.

— Кад ја сад сиђем да се разговарам са конзулом, ви се вратите у дворану. Тамо ће вас питати ко је тај што жели да говори са мном.

Настојник климну главом — та врста радозналости била му је позната.

— У том случају одговорите да дотичнога не познајете — да га никад нисте видели! Опишите га као једног великог, мало корпулентног и обријаног господина...

— Разумем.

— Али да бих знао да ли су вас испитивали, морате ми дати један знак кад се вратим.

— Који знак, господине Краже?

— Ако су вас испитивали, ви изађите из сале, чим се ја поновa вратим. Ако вас не буду испитивали остаћете унутра.

— Учинићу као што кажете.

— Добро, сад можете ићи!

Неколико часака доцније био је Азбјерн Краг већ у кабинету, у коме га је очекивао конзул.

Фалкенберг је био ужасно блед и узнемирен.

— Дакле, нешто се десило? — упита Краг.

— Да, добио сам једно писмо, једно анонимно писмо.

Детектив пружи руку по писмо и Фалкенберг му га даде.

Краг га брзо прочита и, кад га прочита, климну главом и промрмља:

— Мислио сам то! Да, ... то сам и ја мислио!

— Та и ми смо ту могућност узимали у обзир, — рече Фалкенберг.

— Сада сте се ваљда утешили? — упита детектив.

— Утешио? ...

— Но да, сада знате да је жива! ...

— Али у исто време знам да је у канцама тих људи и да могу с њом да ураде шта хоће! — одговори конзул и наслони се уморно на сто.

Краг прочита писмо још једанпут брижљиво.

Било је написано чврстим и одређеним рукописом. Онај који га је писао није се трудио да искрене свој рукопис.

„Ваша вереница, Ада," — стајало је у том писму, — „још је у животу. Наше дело је руковођено само жељом да можемо недељу дана несметано да радимо. Пошто имамо доказа о томе, да желите да нам чините сметње у нашем раду, то смо нашли за сходно да узмемо једнога таоца. Адино добро и зло, па чак и њен живот, зависи од држања вашег и ваших пријатеља. Ако се понова вратите својим свакодневним пословима и не учините ни најмањи покушај мешања у наше послове, ваша ће вереница за неколико дана бити код вас. Али ако будете претпоставили неки други излаз, мораћете сами да сносите последице."

— Дакле, шта ћете претпоставити? — упита Азбјерн Краг.

Фалкенберг не одговори, него показа детективу један прстен који је држао у својој дрхтећој руци.

— Овај је прстен био у писму, — рече он — то је веренички прстен, који сам дао Ади ...

— Онда више не може бити сумње да се Ада налази код тих људи.

— И тиме сам и ја у власти тих чудовишта!

— Да ли се више не ослањате на мене? ...

— Али, молим вас! ... Шта да радим? ...

— Не треба ништа друго да радите, — одврати му Краг — него само да се ослоните на мене. Ко вам је донео то писмо?

— Нисам је познавао ...

— Дакле то је била нека дама? ...

— Да, једна млада девојка. У мраку ми је пришла на улици и пружила ми ово писмо. Кад сам се окренуо, већ је била нестала у гужви света. Кад сам био прочитао писмо, дошао сам одмах овамо.

Краг погледа на часовник.

— Знате ли још шта смо се договорили? — упита он.

— Да. Али зар нећемо сада да напустимо свој план.

— Не.

— Је ли она ... је ли она још унутра? — упита Фалкенберг и учини један покрет главом.

— Мислите на „Паука"? ...

— Да.

— Она је унутра, као што знате, и она учествује на овој вечери.

— Најрадије бих је зграбио рукама! — узвикну Фалкенберг, и тако стеже руке да су побледеле.

— То не смете! — рече Краг смешећи се, — свакојако не пре но што попијем последњу чашу шампањца с њом.

XVII. глава.

Конзул Фалкенберг је посматрао са дивљењем свога пријатеља и саветника.

— Како сте мирни! ... — рече он. — Али моји живци дрхте од узбуђења.

— Ја сам миран зато што знам шта хоћу!

— Дакле, ја треба да будем, као што смо се договорили, на уговореном месту са колима? ...

— Дабоме.

— И ваша је намера да ноћас ослободите Аду? ...

— Да.

— Па зар ви знате где је она?

— Не.

— Па како хоћете да то дознате?

— Ја хоћу да дознам то од самог „Паука" — одговори детектив.

— То вам неће никад казати.

— Ја имам једно средство да је на то натерам.

— Је ли то оно средство, које сте назвали последњим?

— Да. Али сад морате да идете! Покушајте да одете одавде непримећени ...

— Покушаћу. До виђења!

— До виђења још ноћас!

Детектив прође мирно кроз дворану с огледалима, где се већ почела скупљати елегантна публика, која се враћала из позоришта.

Кад се понова вратио у рококо-салу, архитект и капетан га дочекаше врло гласно, и љубазно су му пребацивали, што се тако дуго задржао. Говорили су, како је било досадно без њега.

— Да, — одговори Краг, пошто је понова сео за сто, — признајем да су вечерас десет минута једно врло дуго време.

У истом је тренутку приметио да је настојник изашао.

„Дакле, покушали су да га испитају!" — помисли он. Али ниједан миг није издавао његову запетост.

Валентина, која је дотле само пијуцкала, помало постаде пажљива због његових речи.

— Зашто су данас десет минута једно врло дуго време? — упита Валентина и умиљато се смешкала.

— У вашем друштву, госпођо, сваки је тренутак драгоцен — одговори Краг озбиљно.

Капетан је одобравао, мрмљајући. Али на „Пауковом" се лицу одједном показа замишљен израз. Она је, изгледа, у Краговим речима нашла неко дубље значење.

На Крагово велико задовољство најзад су приспели на крај јеловника. Сад је још било само колача, воћа и старог вина на столу.

Тада се друштво диже. Оба каваљера имали су сасвим румена и загрејана лица, па чак је и Валентини ударило неко лако руменило у образе, што је њену велику лепоту још увећавало.

Она узе Крага под руку и детектив је одведе у онај пријатни угао, где се сервирала кафа.

Она друга два каваљера су оптрчавали око ње, галамећи и шалећи се. У том тренутку засвира оркестар Шопенов „Посмртни Марш" и архитект се је смејао од задовољства због те чудноватe идеје.

Код првих сабласних тонова, чуо је Азбјерн Краг, како је Валентина нехотице узвикнула: Брррр! и — задрхтала.

— То је као неки погреб, прошапта она.

— Ко зна, можда је смрт у близини, одговори Краг са страховитом озбиљношћу.

— Шта мислите тим да кажете? ... упита Валентина зачуђено.

— Ја увек рачунам са смрћу! — одговори Краг.

— Бојите ли је се? ...

— Не! Ни најмање! ... Кад ми буде дошло време, радо ћу се поклонити пред њом. Али докле год живим, служим се њоме!

— Какве загонетне речи! — примети Валентина. — Како можете да се служите смрћу? ...

— Кад ме све друго изда, онда је смрт моје последње средство ...

Валентина га посматраше испитивачки и несигурно.

— Ова музика, — рече он, — ова дивна посмртна музика вас растужује.

Она хтеде да оде другој двојици, који су у том тренутку бирали цигаре. Али Азбјерн Краг је благо задржа.

— Причекајте један тренутак, — рече он — хтео бих да вас за нешто запитам.

— Е па питајте ме!

— Архитект у вашу част приређује ову свечаност, зар не? Што сте се ви толико трудили да се упознате са мном? ...

Лепотица набра чело и добаци архитекту један љутити поглед, као да се љутила што је он открио њену тајну.

— Ја волим да проширујем свој круг познанстава, — одговори она, — и осим тога сам била чула за ваше смело држање у клубу. Укратко, хтела сам да вас видим? ...

— Јесте ли очекивали да ћу доћи? ...

— Зашто то питате?

— Уверен сам да сте мислили да ћу изостати.

— Е па добро, кад сте толико запели, радо ћу да признам, да сам тако мислила.

— И ја бих због њега одбио позивницу-настави Краг — да нисам имао један врло важан и хитан разлог да дођем.

— Због њега? ... А какав је то разлог?

— Морао сам да дођем, да с вама говорим.

— Морали сте? ...

— Да, морао! ... И сад вас молим за један разговор у четири ока.

— То је засада немогуће.

— То и сам увиђам. Али после вечере? ...

— Дакле неки ноћни разговор? Где, ако смем питати?

— Најрадије у вашем стану.

Валентина се насмеје.

— На то не смем да се упуштам.

— Идете ли одавде још некуда на друго место?

— Не, идем право кући!

— Добро, онда ћемо се одвести заједно. Или бојите ли ме се можда?

— Мислите да вас се бојим? Онда ме врло рђаво познајете. Ја се ничега не бојим ... ничега и ... никога!

— Дакле, је ли решено? ...

Валентина је премишљала.

— Ваше ми енергично лице импонује, — рече она. — Дакле, нека буде ово свршени договор. Уосталом, мислим да се могу ослонити на вас ...

Краг и Валентина се вратише архитекту и капетану, који су већ нестрпљиво чекали.

Краг се у себи дивио Валентининој присебности духа. Можда је сад била на чисто с тим, да рударски инжињер није онај за кога се издаје и да јој предстоји један врло озбиљан разговор, ипак је мајсторски прикривала своје узбуђење и очекивање.

Међутим је већ била скоро поноћ и Валентина изрази жељу, да се растуре. Капетан и архитект јој понудише своја кола, али их Валентина одби обојицу.

— Господин Квам је био тако љубазан да ми понуди једно место у својим колима, — рече она. — Он сад станује у истом крају града као и ја.

Ускоро после тога изашло је друштво из дивне дворане.

Кад су се Валентина и Краг били одвезли, остадоше она друга двојица мало запањени на плочнику.

Архитект збуњено примети:

— Па она је казала да ће у колима инжињеровим . . .! Разумете ли ви ово? Па она је у својим сопственим колима! . . .

И капетан је био пренеражен и узалуд је покушавао да намести свој монокл, пошто су му руке дрхтале. Био је потпуно збуњен Валентининим поступком, који није успео да разуме.

Најзад одоше у дворану с огледалима да би се уз боцу вина утешили због овог догађаја . . .

Међутим су се „Паук“ и Азбјерн Краг возили у Валентинин стан у улици Оскарової.

Валентина отпусти кочијаша и сама отвори капију.

Краг се осврте.

На улици је владао потпун мрак.

Кад су ушли у стан, упали Валентина електрику. Умолила је Крага да седне и да је причека, она ће одмах доћи.

Тек што је она изашла из собе, а Краг поче да испитује собу. Био је то врло елегантан салон напуњен скупоценим крзнима и свилом превученим намештајем.

Нарочито му је пало у очи на зиду једно дивно венецијанско огледало, које је било опкољено драперијама. На стоцу пред огледалом стајао је старински пехар.

Пред прозорима су висили дебели застори. Краг им приђе, мало повуче завесе и погледа напоље. Затим отвори прозор. Доле је била башта са меканом земљом.

„У крајњој невољи“, — помисли тад, — „могу да искочим кроз прозор, ако ме нападну изнебуха.“

Он остави прозор отворен, али опет навуче завесе.

Пошто је време било мирно и топло, неће се у соби ни приметити да је један прозор отворен.

Тек што је Краг завршио своја испитивања, а Валентина брзо уђе у собу.

Имала је још увек на себи ону црвену свилену хаљину, али је диамантску огрлицу била скинула.

Краг одмах опази да је сад много озбиљнија него ли малопре у осветљеној и свечаној хотелској дворани.

Била је нервозна и немирна.

— Врло сам уморна, — рече она — и молила бих вас да будете што краћи, јер је већ доцкан.

— И ја имам само мало времена, — одговори Азбјерн Краг. — Пре него што откуца пола два, ја морам да спасем један човечји живот . . . Јесте ли овде сами?

Валентина климну потврдно главом.

— И нико не слуша у другој соби?

— Не.

Азбјерн Краг брзо приђе огледалу и подиже онај старински пехар.

— Један врло леп предмет! — рече он дивећи се — један врло леп предмет и свакако и врло скопоцен . . .

— Има ли овај пехар какве везе са нашим разговором? . . . — упита Валентина изненађена.

— И ово огледало! — настави Краг смело. — И то је дивно парче!

Кад је пехар опет повратио на своје место, учини један незгодан покрет, и пехар се претури на огледало.

Огледало се разби и стакло попада са треском на под.

— Молим вас опростите . . . — рече Краг: — молим вас хиљаду пута опростите! . . . Ја ћу вам врло радо надокнадити цену.

Валентина је била запањена због овог његовог поступка.

Али Краг пружи руку кроз велику рупу коју је направио у огледалу. Његова рука удари о једну вунену простирку, која је попуштала под његовим притиском.

— Та помислио сам то, — промрмља и склони огледало у страну. — Ја сам и сам помислио да ово огледало иза себе скрива један отвор.

Иза огледала су била једна мала враташца. Кад их је Краг отварао, чуо је како је неко у оној соби у коју је улазио, залупио друга. Он брзо уђе у собу, нађе прекидач за електрику и упали светлост.

Био је у некој трпезарији. Брзо се уверио да сад у соби нема никога, премда је био уверен да је неко изашао кад је он улазио, неки шпијун који је хтео да ослушкује њихов разговор.

Краг оде и закључа та врата.

Затим се опет поред разбијеног огледала врати у елегантан салон, где га је Валентина мирно чекала.

Он закључа и врата од салона.

Затим се обрати „Пауку“.

— Ја вам се дивим! — рече тад. — Ваша мирноћа и ваше ћутање ми збиља импонују! . . .

— А ја сам запрепашћена вашом . . . дрскошћу! — одговори она.

— Кајете ли се што сте ме пустили унутра?

— Не! — одговори она триумфујући, и додаде:

— Мени се чини да сте ви упали у клопку, господине детективе!

Краг само слегну раменима.

— Разговарајмо озбиљно, — одговори он. — Ствар је врло јасна.

VIII. глава.

Валентина је јако пребледела.

Кад је приметила Крагово претеће држање, пожури се да зазвони, да би призвала помоћ.

Али је детектив у једном тренутку прозрео њену жељу и једним потезом просекао жицу.

(Наставак у идућем броју.)

Предсказивање будућности.

Да ли се може прорећи будућност.

II.

У прошлом броју почели смо објављивати резултат анкете париског листа „Штиво за Све“, који је својим читаоцима поставио питање: да ли се може прорећи будућност. После одговора чувене видовите Парижанке г-ђе Фраја (који смо објавили у прошлом броју), доносимо суд др. Пјера Жане, члана Института у Паризу, који већ двадесет година управља женском болницом Салпетриер. Др. Жане, који је велики експерт у области психиатрије и који је написао дела чувена у целом свету, о сугестији, о психолошком аутоматизму и т. д., изјаснио се овако:

„Познавање будућности? . . . Зашто то не би било могуће? Ја држим да човек, који је изнашао толико чуда, изнаћи ће их још. Сада, ако ме питате, шта сам ја видео, рећи ћу вам отворено: ја нисам ништа видео. Станите! Немојте рећи да није тако. Ја нисам ништа видео и то је све.

— Како! У Салпетриеру? Међу нервозним женама?

„Ништа. Господине, ево вам једна примедба, али немојте из ње више извлачити, но што сам то ја чинио. Кад сам почињао своју лекарску праксу у Хавру имао сам мали број болесника на проучавању. Моја контролна средства била су осредња; моје болничко особље такође недовољно. Тада сам често пута виђао одиста невероватне ствари. Затим сам дошао у Париз. Имам на расположењу, ево већ двадесет и пет година, огроман људски „материал“. Тисуће и тисуће случајева; сва средства за контролу која се само пожелети могу; у стању сам да вршим сва могућа лабораториска истраживања . . . И ево, за тих двадесет и пет година ја нисам доживео ништа што би ишло у прилог вашем питању.

„Од 100 случајева видовитости психолог ће одмах одбацити 90, јер не постоје. 10 осталих обично су случајеви аутосугестије која се врло лако анализира: болесници предвиђају своју смрт . . . Зар је то чудо, ако су јако болесни? А кад уобразе да ће умрети, то им не побољшава здравље. Многе жене говориле су ми да ће у своме критичном добу бити озбиљно болесне. Када једна жена пет или десет година живи у уверењу да ће се разболети, онда има много изгледа да ће се доиста то и збити . . .

„Да на 100 случајева бива и један случај праве видовитости, ја то не одричем. Али ја нисам наишао ни на тај један случај.“

Ту се др. Жане осмехну, рекавши сараднику француског часописа:

„Било је то 1900. године, за време изложбе. Не знам како сам то пред својим болесницима рекао да ћу отићи то после подне да обиђем Инвалидску Еспланаду. Једна жена која ме је као лекара јако волела, одједном паде на колена преда мном, сва у сузама: „. . . Не идите, докторе! Ја видим . . . Видим . . . Биће страховита несрећа. Видим мртве. Мост Александра III. одлетеће у ваздух, у три сата . . .“

„Умирио сам је, али сам ипак у три сата био поред моста Александра III., да видим како ће одлетети.

„Мост није одлетео, нити се догодила икаква несрећа. То је био једини случај опомене услед тобожње видовитости и ви видите какав је.“

Код Шарла Нордмана.

Писац дела „Ајнштајн и Свет“, књиге која је постала чувена, овако је одговорио:

„Ја држим да ви нисте дошли к мени као астроному Опсерваторије Париза, да ме питате о прорицању будућности? Што се тиче небесних појава, ми их познајемо за сто година унапред или и за две тисуће година унапред, са математичком тачношћу. Може се познати будућност, пошто ми унапред знамо о помрачењима, о положају звезда, и читав низ појава које зависе од небесне механике . . .

„Ја сам пре десет година овако писао: — Када, у моме врту, лиске једне увеле руже падају на траву, то је довољно да промени интензивност теже на Сириусу . . . У ствари, та промена је мала, али она је ипак ту и она се може израчунати. Обратно, и најудаљенија звезда са Млечног Пута (Кумове Сламе) има на нас утицај који ипак постоји иако је близу ништице . . . Ја сам убеђен да ако се, кроз неколико милиона векова успеју познати све промене у средини у којој се креће наша свест, онда ће се моћи унапред знати и све околности о животу једног човека, исто онако тачно, као када се данас предвиђају помрачења.

— Дакле ви верујете у познавање судбине људи према звездама?

„Никако. Али, и ја не презирем астрологију! Она се заснива на потпуно истинитим начелима. У она времена када се веровало да светом управља ћуд, када се уображавало да „особене силе“ непрекидно утичу на ток ствари, астролози су потврђивали непроменљиве законе Васељене. Они су схватили да, ако се остваре све околности једне појаве, онда се та појава и догодила; да је све у свету солидарно и да је свака појава у тесној вези са свима осталим.“

У идућем броју објавићемо даље занимљиве одговоре, које је добио овај француски часопис поводом питања: „Може ли се предсказати будућност?“

В. Р.

Ратни богаташи.

Хектор Доре.

— Свиђа ли вам се награда, Марија?

— Да, госпођо.

— Кад можете ступити?

— Кад ви хо... кад госпођа буде хтела.

— Хоћете ли још данас поподне? Сутра дајем „позивну вечеру“. Имаћете времена да се привикнете обичајима наше куће.

— „Позивна вечера“?

— Да, за „позивну вечеру“ се писмено обавештавају гости на неколико дана раније, и онда се долази само у вечерњем оделу: госпође са деколтованим хаљинама, а господа у смокингу. Биће нас осморо. Ви нећете имати много посла. Уосталом, Фирмен ће вам већ помоћи.

И г-ђа Труселје нагласи:

— Само осморо, јер господин не воли велика друштва, која су мање интимна.

Г-ђа Труселје се трудила да задржи за себе ту нову собарицу, јер јој је у овом времену било немогуће наћи послуге. А ова је баш била скромна. Задовољавајући се средњом платом, није тражила ни чај у пет часова, нити да прима једном недељно своје пријатељице, а још мање да редовно одлази у биоскоп; пристала је чак и да Госпођа и Господин проведу зими месец дана у Ници, а лети два месеца на мору, и због тога није запретила да ће се захвалити на служби. Прави бисер!

Види се да сад тек почиње такав рад, што она уосталом и сама говораше. Хтела је да научи сав ред, те је била врло пажљива. Зар се није час пре интересовала за разне врсте ручкова и вечера?

Она је била лепа, као здрава жена из народа, свежих и румених образа, јаких руку, пуних и привлачних груди жене тридесет петих година, са густом црном и веома брижљиво очешљаном косом. Све то није могло умаћи извежбаноме оку г-ђе Труселје, па чак ни свилене чарапе те будуће субрете. — Бога ми, помисли госпођа, те су свилене чарапе од Лиса, исте као и моје, а и хаљина је модерног кроја. И почињући да сумња, она запита:

— Имате ли мужа, Марија?

— Да, госпођо.

Тај одговор умири г-ђу Труселје, али је елегантна Марија ипак давала повода сумњи, мада није личила на какву лаку женску.

Г-ђа Труселје, замисливши се мало, настави:

— Куварица ће вам показати вашу собу. Има у њој централно грејање, које је уведено, уосталом, кроз целу вилу.

— Са вашом дозволом, ја бих радије спавала у вароши.

— У вароши!... Ипак... збуни се г-ђа Труселје.

— У вароши... код моје куће... Ја сам удата, разумете... Госпођа разуме?...

— Ах! учини домаћица.

Њој беше криво. Дакле, сваке вечери би Марија напустила мирну вилу из улице Блерио, у Отеју? Какав ли ће дволичан живот водити та Марија? Па ипак, нико није могао да јој забрани да одлази своме мужу, својој кући. Г-ђи Труселје изгледаше чудновато да једна служавка може имати своје огњиште. Ах, нека.

— Како хоћете, Марија.

Она поче своју службу још исто по подне: ћутала је и пратећи марљиво и пажљиво сваки покрет у кући настојала је да се поучи реду. Она је разгледала јеловнике, намештај, посуђе и везове господаричиног рубља, па би тек упитала:

— Зар госпођа не носи кошуље са чипкама? Ја сам видела тако лепих.

— То је рубље за кокоте! Не, Марија, носи се рубље врло фино али и сасвим просто, са тек по неким везом!

— Ах! тако, госпођо... рече Марија и замисли се као да би боље упамтила што јој се каже.

„На шта ће јој само то?“ помисли г-ђа Труселје.

Једног јутра мораде г. доктор Труселје раније устати. Требало је да обиђе неког болесника у околини Париза, а како је ауто био на оправци, мораде уграбити први воз.

Увече, у спаваћој соби, рече он својој жени:

— Погоди, шта сам видео јутрос?

— Где? Тамо?

— Не, овде! Марија је дошла на рад у вилу на аутомобилу!

— На ауту!

— Чекај! Она је сишла са дивног аутомобила, ауто крај кога наша лимузина личи на какве сеоске таљиге.

— Ах! Марија је, изгледа, рђаво почела да се влада. Ми је више нећемо моћи држати у служби.

Сутрадан, вребаше г-ђа Труселје иза прозорског застора долазак Марије. Један дуги ауто, сјајан, са бљештећим никлом на све стране, тих, клизну крај тротоара и устави се пред капијом виле. Марија сиђе с тог аута и нареди нешто шоферу који учтиво скиде капу.

— Биће на чисто с тиме! узвикну г-ђа Труселје, и леже понова у кревет.

Марија донесе доручак. Она је ишла тамоамо по соби, озбиљна, мирна и тиха, и та тридесетпетогодишња жена нипошто није личила на „лаку робу“. Ох! не, помисли њена господарица, која је кришом посматраше.

— Марија!

— Госпођо?

— Марија! да ли вам се допада посао собарице?

— Је ли госпођа задовољна мојим радом? Налази ли госпођа да сам напредовала?

— Ви ми не одговарате на моје питање. Питам вас, свиђа ли вам се ваш посао?

Марија погледа г-ђу Труселје и ућута, а ова, не знајући како се испитују људи, а хотећи да створи неки утисак, упита изнебуха:

— Је ли је то ваш ауто, којим долазите сваког јутра?

— Да, госпођо.

Г-ђа Труселје се загрцну, а Марија продужи:

— Добро видим, да ме госпођа сматра за шпијуна, зато што све хоћу да сазнам, или покварену женску, зато што носим свилене чарапе. А ја ћу вам најрадије признати истину. Ево је: ја и мој муж смо нови богаташи. Ми смо зарадили много новаца, врло много новаца, и били бисмо сретни да га искористимо, и да омогућимо другима да се и они користе. Само смо се бојали да нам се не смеју, нама и нашем новцу, због могућих грешака, а како ми нисмо хтели да служимо подсмеху, то се ја реших да за неко време ступим у службу као собарица у неку отмену породицу, код светских људи.

Седећи у кревету, г-ђа Труселје се наклони. Нова милионарка објасни:

— Мислим да је то био најбољи начин да се ја обучим и привикнем новом реду. Надам се да ћете ме извинити...

— Драга моја, прекиде је г-ђа Труселје, будите тако добри, па седните са мном да попијемо по шољу чаја. Представићете ми после и свога господина супруга.

Превео Б. Д. Васић.

Нове књиге.

Изашле су нове књиге:

Г. Анатол Франс, написао је Мишљења г. Жерома Коањара, да би још једном приликом болно исмејао наше установе, којима се ми клањамо из навике, из традиције. Оно што мисли г. Жером Коањар, то у ствари мисли скоро у свакој прилици стари скептик, то јест сам Анатол Франс. Ова књига је ванредно занимљива, поучна и што је најважније, написана је мајсторски и преведена врло добро. (Издање књижаре „Напредак“, Београд, 1922.)

Пјер и Тереза. Француски роман. Љубавне интриге. Салонски живот. Писац је ове књиге један академик, који уме да пише понекад врло забавно, г. Марсел Прево. (Издање књижаре „Напредак“, Београд, 1922.)

Сифилис. Једна поучна књига о лечењу венерије, са илустрацијама. Написао др. Лука Ристић. У њој се врло прегледно говори о овој опакој болести која сатире свет и пуни болнице и луднице, упропашћујући породицу и човечанство. Најбоља страна ове књиге је њена јевтиноћа, стаје свега три динара и може бити приступачна и најсиромашнијима. (Издање Министарства Нар. Здравља, Београд, 1922.)

Госпођица Јулиа, од Стриндберга. Натуралистичка трагедија, која је пре рата давана код нас. Преведена је заједно са чувеним поговором од Стриндберга, у коме писац објашњава, не само овај комад, него и своје погледе на позоришну уметност. Г. Бањац је врло коректно превео са ауторизованог немачког издања. Цена 5 динара. (Издање С. Б. Цвијановића, Београд, 1922.)

Крај огњишта. Једна књига која ће се врло радо читати у нашим породицама. Писац њен је познати моралист Шарл Вагнер, који је отворио култ мирног, породичног, честитог живота. Нарочито препоручује ову високо дидактичну књигу њен стил. Писана је лако, разумљиво за све, са отвореном душом. (Издање књижаре „Напредак“, Београд, 1922.)

Библиотека „Косовски Божури“. У Кос. Митровици, почела је излазити „Библиотека Косовски Божури“ у свескама, које се продају за 2 динара. Библиотека ће излазити с времена на време и доносити приповетке, песме и преводе наших писаца. Прва свеска, која је сада штампана, доноси песму: „Одјеци Српскијех Гусала“ од Вуксана Николића. Због скупе штампе библиотека се штампа у ограниченом броју. Поруџбине извршује за готово, или уз доплату уредништво „Српско Косово“, Кос. Митровица.

Најновије књиге:

В. Масука — Ведре и тамне ноћи. (Са предговором Симе Пандуровића, Београд, 1922.) Цена 8 динара. Ув.

Изложбе у Београду.

Сада нема у Београду никаквог живота за сликаре, вајаре, бакроресце и т. д. Не постоји јако развијен интерес код публике за изложбе пластичне уметности, тако да се дешава и врло талентованим уметницима, да им сале остану непосећене у време њихових изложби. Али што је најгоре, у Београду нема погодног салона где би се могло непрекидно излагати, где би дефиловали уметници један за другим, преко целе године, изражавајући своју уметност. Постоје свега две-три сале, које

се тешко добијају, нешто непогодне због светлости, јер нису подешаване за чисто уметничку сврху. И са тим се натезало увек. Многи сликари и вајари наши, познати и они млађи, скоро непознати, хтели су толико пута изложити своје радове, заинтересовати Београд, али где? Није било салона.

И таква ситуација чисто физичка, стварала је једну атмосферу врло непогодну за цветање свих пластичних уметности. Београд дан-дањи живи у крајњем осуству антикварница, где се могу добити лепе репродукције мајсторских дела, либертинске гравире XVIII. века у бојама, онакве какве се продају на кеју поред Сене, испред Института, затим разни бибело, старе књиге, једном речју: antiquités. Свега тога нема. Постоје две радње које продају нека мала попрсја великих музичара, неких књижевника, и међу осталима и Вуково попрсје, али све то врло неукусно и неуметничко: затим неколико репродукција баналних таблоа за ћифтинске гостинске собе, ретко која вредносна репродукција или оригинал млађих наших мајстора. Београд још нема смисла за тај живот. А томе је у многоме криво ћутање, велике паузе у изложбама и мало пажње.

Ја се надам да ће новопројектовани салон за излагање, који се по одлуци Уметничког Одељења има подићи на Калимегдану, зачети један живот много бујнији. Зачеће интерес код света, укус за гравирама, за уживљавањем у атмосферу антикварница. Од тада, вероватно, почеће један јачи импулсивнији дах. Мајстори ће пролазити, показивати што су урадили и ми ћемо имати прилике да гледајући њихова дела боље видимо и упознамо природу света и своју сопствену. Св.

Вид.

Што даље, то све горе видимо, управо у новије доба све су чешћа обољења очију. Наравно да то настаје поглавито отуда што превише читамо (не пазећи увек како читамо), напрежемо вид рђавим осветљењем, не јачамо га далеким видицима. Градски становници увек више кубуре са очима но сељаци и уопште обитаваоци крајева у којима су видици пространи и далеки.

На пр. један Еским је у стању да позна белога пса на снегу чак на врло великој даљини. Често су се Европљани, особито цивилизовани западњаци, дивили Арабљанима који су у стању да на раздаљини од 10 до 12 километара угледају предмете који су потпуно невидљиви за наше очи, чак и на малој даљини.

Између свих цивилизованих народа Европе Норвежани имају најбољи вид, који не ослаби чак ни у дубокој старости. Руси, обитаваоци степа, такође имају оштар вид, као уопште сви људи који бораве у пределима са пространим видицима.

Маргарин у маслу.

Ако хоћете да се уверите да ли сте купили чисто масло, које није ни са чим мешано, учините овај оглед. Напуните једну чашу топлом водом, а у кашичици растопите мало масла. Кад се изнад масла појави пара, ви лагано проспите растопљено масло у ону чашу. Ако масло није мешано, оно ће образовати на површини воде један танак слој, који ће се одмах растурити у ситне капљице, а те капљице ће се нахватати по ивици чаше. Ако има маргарина или каквог биљног уља, слој ће се разићи у широка ока која ће пливати по целој површини.

*

Не праскајте...

Не праскајте када дугме неће да вам пробије рупицу на јако крутом оковратнику. Умочите прст у воду и овлажите упорну рупицу с наличја. Штирак попусти и дугме прође. После се то место осуши и све је у реду, а ви се нисте наједили.

*

Леп зглавак на руци.

Многе жене вајкају се што немају леп зглавак на руци. Томе се може помоћи, али док имамо још седамнаест-осамнаест година. Тада ваља носити око зглавка широку пантљику, али та вас пантљика не сме стезати. Задржите је и преко ноћ. Тако ћете добити леп облик зглавка. Али се чувајте тесних гривни које унакажују руке за вечита времена. И масажа ће вам помоћи.

*

Бензин и бензол.

И једно и друго се употребљава за покретање мотора, аутомобилских и других, али, нарочито код аутомобилиста, врло се мало зна о разлици између ова два хемиска једињења. Једино што се позитивно зна јесте да бензол много јаче смрди од бензина и да се, пре рата, бензол није ни употребљавао.

Бензин је саставни део петролеума, нарочито америкаиских врста. Није једноставно тело, већ смеса, једињење, више њих, сличних. Врло је близак петролеуму из кога се и добија,

дестилацијом. И уколико више поједини делови кључају, утолико је дужи ланац појединих атома угљеника. Најзад, остају после свега, получврсте мале, из којих се, пречишћавањем, добијају вазелинске масти.

Бензол је угљенични дестилат. У фабрикама гаса и кокса камени угаљ загрева се у тако званим ретортама. Поред многих других налази се међу гасовима који одилазе при хлађењу и *бензол.*

Бензол је, у исти мах, и основна материја у индустрији боја. Што се, поред њега, добивају и друга основна тела из угљеничног дестилата, нимало не умањује његов значај као најстаријег и најважнијег материала који отпада и издваја се. Посматран хемиски, то је једно једноставно тело формуле C_6H_6. Више особина које чак и хемичара од заната не интересују у особитој мери, дели бензин с бензолом, те због тога нестручњак обично и брка ове две материје. Бензол, исто као и бензин, гори врло лако и његова испарења чине, заједно с ваздухом, експлозивне смесе. Зато може и да послужи, као покретач аутомобила, моторних чамаца, аероплана, мотора, и т. д. А да се њиме могу вадити и мрље, „флеке“, зато што врло лако раствара и разједињује масти познато је и најширој публици. У томе погледу једнак је с бензином. Тиме је исцрпена сличност. Хемиски пак, разликују се веома, али то нас овде већ не интересује. Зато прелазимо преко тога.

Становници на планинама.

Људи обично насељавају низине око река. Вароши и села на великим висинама некада је било врло мало. Најчешће рудно благо мамило је људе да се настањују по планинским крајевима и да на великим висинама проведу свој век.

Европа има насеобине на Алпима, њихова висина иде до 2400 метара изнад мора. У Америци има читавих вароши на већој висини. Например варош Quito лежи на висини од 2770 метара, Obuquisaca (Боливија) на 3270 метара, Potosi на 4000 метара. Рударске насеобине Zauri Cocba налазе се чак на висини од 4560 метара изнад мора.

У Азији има становника још на вишим планинама. У Тибету има насеобина на 4860 метара, а у горњем Инду на 4980 метара. По која рударска кућа налази се чак на висини и од 5000 метара изнад мора.

*

Отровни паук.

Пронађена је у Мексици једна врста паукова, који су у телу велики као оредњи орах, а ноге имају дугачке по 12 сантиметара. Тај паук се зове „венагрило“, јер испушта из себе мирис сирћета. То је добро и за животиње и за људе, јер се даје лако осетити по мирису.

„Венагрило“ је опасан паук. Његов уједствара болове, а понекад може изазвати и смрт.

*

Постанак „фиакера“.

Године 1650. пало је на ум Француз Саважу да извесан број кола и коња држи у приправности и да их даје под најам. Публици се то допало и посао је добро ишао.

Саваж је држао кола у улици Св. Мартина, у гостионици која се звала „Хотел Фиакер“. По имену те гостионице названа су и кола „фиакер“ (fiacre).

Разно о моди.

Нове су само појединости. Углавном мода се не мења, а детаљи су ствар укуса и уобразиље тога и тога кројача. Например Русојевне друкчије шију него Гелер, а овај опет друкчије него онај (имена су поменута тек узгред да се не би набрајали разни париски и лондонски салони, које би вам исто казало као и ова имена). А опет г-ђа Лепосава се друкчије одева него г-ђица Јулка. Дакле, колико фирми толико разних мода, колико жена толико разних укуса. Моћи ћете ви увек више модних појединости знати но сви референти моде, јер сте свакако обишли више „журова“ него они.

Али, углавном, основна црта данашње моде је да што је могуће више открије женско тело. Рећи ћете да није тако или да је увек било тако, и да то није ништа ново. Али замислите модерну тоалету: Прво: нема струка, т. ј. хаљине нису ни као вреће ни као ампир и струк је на њима једва обележен и то тек на куковима: Отуда силуета готово сасвим права. Сукње уске са много разноликих испуста, „цакна“, шиљака; па затим врло често драпиране, омотане око тела тако да му испољавају сваки облик (због чега се модерна женска фигура не може ни замислити без доброг стезника-мидера). Нека око вас лепрша читав рој скутова и скутића ешарпа и летећих пасова, тобожњих проширења и

туника, ваше тело није никад било више оцртано но данас.

Модерне су боје: што значи да црна није више у милости. Са пролећем настала је права оргија боја. Вићају се врло смеле боје, жуте, плаве, црвене, зелене. Али као да је најмодернија боја тела. Не разумете, чудите се? Онда значи да не знате да модерна хаљина не покрива леђа. „Леђа модерне даме“, пише један мој париски колега, „бескрајно су гола“. Зар вам се после ових речи чини да на леђима помодарки има чега осим онога што је природа дала? И ја сам се у више прилика дивио смелости те моде! Црна хаљина, а кожа бела као мрамор, глатка и тако примамљива, или „мат“ као слоновача уоквирена старинским чипкама. Али тамо даље једна угојена црвена леђа кћери ратног богаташа у оквиру јасно зелене свилене хаљине... Голотињу појачава осуство рукава. Ретко ћете на модерној хаљини видети рукаве. Мишице су обнажене, па биле лепе или одвратне у својој нагости. Но ако сте баш жељни рукава (тиче се вечерњих тоалета) заменићете их лаким „крилима“ од муслина или чипке и удесићете да вам ти рукави више представљају ешарпе него рукаве. Уосталом погледајте у „Илустрованом Листу“ два модела са стране број 13., где имате узорке хаљина са рукавима без рукава.

Неки париски кројачи праве хаљине од пантљика, други боје свилене чипке и кроје их у тунике, те тако од било какве старе хаљине стварате сасвим модерну нову хаљину.

И ове године носиће се много хаљине од фулара, али ће исто тако бити модеран „клоки“, једна свилена материја која изгледа као смежурана. Од тога „клокиа“ правиће се читави „мантел-клајд“-ови. Крепови „марокен“ и „жоржет“, а све то дискретно украшено дрвеним и стакленим перлама (као сада хаљине од кинеског крепа па и штофова.) Улази у моду појас са седефским шкољкама, које су тако сложене да граде розете или цветове, а носиће се поглавито на хаљинама угасите боје.

Обратите пажњу на оне дивне шешире које доноси „Илустровани Лист“ на страни моде. Све су то париски модели, а шаље их г-ђа М. уместо модних реферата. В. Р.

*

Срећна баба.

У једној перуанској вароши (Huancavelica) умрла је недавно Викторија Саід у 91 години старости. Она је била мајка, баба и прабаба скоро целом једном селу.

Око њеног гроба искупило се 128 чланова из породице. Ту су биле: 5 кћери, 3 зета, 1 снаха, 54 унучади, 64 праунучади и 1 прапраунуче. Пре ње умро јој је муж, 4 деце, 3 зета, 15 унучади и 53 праунучади, укупно 76 лица.

Према томе, од бабе Викторије изродило се 196 лица.

Колико је радости и жалости доживела та жена! Потомци су је волели и поштовали, због тога је као „срећна баба“ умрла са осмејком благосиљајући своје многобројне потомке.

*

Најбољи лек.

Један енглески лист тврди да је најбољи лек противу „женског језика“ — звиждање.

Ако жена воли много да прича — а волели би да видимо која не воли — муж треба само флегматично да звижди. У почетку ће бити крупних речи, беса, очајних узвика, али ће то постепено нестати и женин језик ће се више одмарати.

Чудан цвет.

У Мексику постоји један врло чудноват цвет. Он мења своју боју три пута дневно. Ујутру је бео, у подне црвен, предвече плав.

Тај ретки и чудновати цвет има и врло пријатан мирис. Али и тај мирис се осећа само онда када цвет има црвену боју, дакле, у подне. Мисли се да је порекло овог цвета из источне Индије. Научно му је име: Hibiscus mutabilis.

*

Вода место „конфета“.

Један париски лист пише:

Овогодишње месојеђе прослављене су без „конфета“, оних шарених хартијица, које смо бацали у лице једно другом, да у шали искажемо симпатију некој личности. „Конфете“ су забрањене у целом напредном свету, из здравствених обзира. Установљено је да несавесна деца скупљају хрпе „конфета“ са земље и поново их продају; а да су те гажене и пљуване хартијице, које се залеђу у очи, уста, косу, разносачи гадних болести, о томе не треба говорити.

Али у Буенос-Ајресу и у Монтевидеу „конфети“ никада нису ни били у моди. Тамо је уобичајено о месојеђама поливати се водом и гађати се јајима која су напуњена водом а отвор им је затиснут воском. Ако сте странац, па вам се не допадне овај аргентински обичај туширања, иако је тамо топло и о карневалу, ви ћете бити поучени да не показујете своје незадовољство. Пошто су на карневалу домаћи маскирани у тим градовима, њима је свеједно да ли ће бити поливени и утолико ће радије туширати лепо одевене а бунтовне странце. Особито су жене ревносне у тој забави.

*

Разумни национализам.

Поводом обнове „Привредника“ у Загребу и оснивања „Привредника“ у Београду.

Пре двадесет и пет година, основано је у Загребу друштво „Привредник“ са изванредним националним смером. Видело се, да наша целокупна привреда зависи од доброг, школованог подмлатка, који ће моћи прихватити од својих отаца земљу, занате и трговину, па их са више умешности и знања усавршити, на корист отаџбине. Зато је „Привредник“ сабирао око себе све добре, разумне дечаке од 12—13 година, из свих крајева Српства, испитивао најпре њихове способности па их онда слао у стручне школе у иностранство, где су они могли добити најлепшу спрему за свој изабрани позив. Могли су тамо, у великом свету, научити се применама науке у људским пословима; могли су се упознати са савременијим алатима, који не само олакшавају човечји труд, него у исто време много више производе него што би то могле голе човечје руке. И све то што су тамо видели и чему су се учили, млади питомци „Привредникови“ могли су код нас преносити, пресађивати у народ и усавршавати на тај начин обделавање земље и разне занате и развијати трговину.

До пре рата, „Привредник“ је тако извео на пут око 10.000 младих Српчића и сви су они данас угледни људи у својим местима.

У целоме томе послу у корист подизања наше националне привреде, „Привредник“ је увек истицао свој принцип, да *јунаштво данас лежи у раду и да је Краљевић Марко данашњице онај човек, који свој посао испече и буде први у њему. Почети са малим и доћи до великог напретка, то је јунак*“.

Рационални национализам „Привредников“ још се огледа у томе, што је истављено: да *велику и трајну будућност не ствара онај народ који побеђује на бојном пољу, него онај који побеђује на пољу рада и на пољу срећеног живота*“. То су разумне „Привредникове“ речи. То је његов стари програм, доследно спровођен годинама и нажалост прекинут беснилом ратне мржње.

Сада тек, после неколико година ћутања, „Привредник“ се обнавља и подиже. Прикупља даље дечаке из српских крајева и шаље их да се уче; издаје лист „Привредник“, пун поука и здравих мисли, подиже култ рада, организује рад и шири своју акцију, на све стране, у свима правцима.

Тако је у Београду скоро основан „Привредник“ и његови чланови оснивачи, установили су „Удеоничку задругу Привредникових питомаца у Београду“. Ова задруга има за свој задатак, да своје чланове помаже, да им даје почетни капитал, једном речи. да им осигурава будућност. С.

Наш друштвени живот.

Случај Словеначке.

Ми познајемо куће у Љубљани а не познајемо душе што у њима станују. Ми осећамо са гордошћу Југославена, све природне лепоте којима је обдарена словеначка земља, све оне висове, увале и језера, у којима се смирује сунце са толико дражи. Али оно што је главно, нама је туђе. Литературу не знамо. За архитектуру, скулптуру и сликарство, ту већ иде; знамо се. Изложбама и репродукцијама ми можемо саосетити блискост генија, али за књижевност никако. Језичне форме нас туђе, стварају једну непродорну границу: може се преко ње, само са напором, са наученим језиком.

А литература у Словенаца можда је богата. Судећи очима, по књижевним листовима који стижу у Београд, „Ljubljanski Zvon“, и други, то је народ који има и укуса и одређен књижевни живот. Неки пријатељи рекоше нам, да је преводна литература код њих јако богата. Преводе се и штампају фине, модерне ствари, које никад код нас не би нашле издавача. А тамо имају издавача и купце и страсне читаоце.

Како једном привести у дело духовно уједињење? Да ли оно мора баш бити питање једног читавог века? Или се ми можемо раније зближити, упознати и здружити у једној истој акцији!?

Српско-хрватско питање није ни издалека тако тешко, као што је случај са словеначким. Треба ли међусобно учити језике? Словенци имају своју израђену културу, свој усавршен језик и они вероватно никад неће напустити своје традиције. Како им се приближити и како их привући к нама. Жалосно је што возови који разносе београдске листове и београдске књиге застају у Загребу. Кад ће се они устављати у Љубљани? Није важно само то да Љубљана буде економски здружена са нама. Исто тако је штета по Југославију, што открића словеначких мислилаца и научника остају да живе на једном малом простору, место да се разлију по целој југословенској земљи.

Који од нас чита словеначке листове, часописе и књиге? Ретки су. Кад смо први пут ступали на словеначко земљиште, купили смо све словеначке новине. Али нажалост, оне нам нису умеле рећи сву истину. Одатле, па све до данас, ништа није учињено да се незнање словеначког језика и културе смањи, искорењује. Нигде нису основани курсеви. Била су по нека предавања, то је све. Али оно што је радикално, из основа преображавајуће, то још није дошло на дневни ред.

Шта се чека? Нешто треба предузети за упознавање једног великог дела југословенске земље, са оним људима што имају душу сродну са нашом. Св.

Једна реч.

А.: — Видео си ону дивну госпођу, требала је само једна реч, па да се оженим њоме.

В.: — А која је то фатална реч?

А.: — Затражио сам јој руку, она је одговорила: не! Требало је да каже: да!...

*

У лову.

— Па зар ћеш пуцати? — упита први ловац.

— Да, зар не видиш оно неколико пловака на леду? — одговори други.

— Али оне су врло далеко.

— За тебе можда, али за мене не, пошто их гледам кроз доглед и приближавам?

*

Заборавио улогу.

Ушао у кућу један млад и здрав просјак.

— Шта је вама, те просите? — упита га госпођа.

Просјак ћути и покретима показује да је глуво-нем.

Госпођа му пружа нешто пара и наређује слушкињи да му донесе чашу вина. Вративши се с чашом вина, слушкиња се осмехну и пружајући чашу рече:

— А од када си нем?

— Има већ година дана! — одговара просјак заборављајући своју улогу глувонемог.

*

Зна рачун.

Учитељ: — Дао ти је отац 12 динара, ти си потрошио 7, колико ти је остало?

Ђак: — Остало ми је 12.

Учитељ: — Али си трошио!...

Ђак: — Не смем ја од маме да потрошим ниједан грош!

*

Жеља.

— Мама, хоћеш ли скоро добити какву болест? — питала је Анкица.

— Зашто питаш?

— Желела би још једну лепу кутију од пилула.

*

Код картаре.

Један господин улази у стан једне познате картаре. Чека свој ред и најзад прилази:

— Чујем да можете све погодити?

— Да, господине.

— Молим вас да ми баците карте само ради једне ствари.

— А то је?

— Да ли могу наћи стан?

*

Међу уметницима.

У једној уметничкој кафани разговарају два млада „непризната“ уметника.

Први: — Чујем да сте радили портрет маркизе де Вини.

Други: — Да, сликао сам је као најаду, нимфу, тако нешто...

Први: — Да ли је она задовољна?

Други: — Још не знам, а слику сам послао.

Први: — Да ли вам је бар послала клијенте.

Други: — Њен муж ми је послао своја два сведока.

*

Још неколико комплета сензационог романа из недавне прошлости, који је изишао у 22 брошуре са 20 слика и био разграбљен

„Злочинци на престолу“

у самој ствари низ истинитих доживљаја чланова дома Хабсбурговаца, чија је публикација изазвала највећу сензацију, може се добити по цени од

Динара 10·— по комплету

по избору ћирилицом или латиницом, ако се новац пошаље унапред на администрацију

„Илустрованог Листа“, Београд.

Još nekoliko kompleta senzacionog romana iz nedavne prošlosti, koji je izišao u 22 brošure sa 20 slika i bio razgrabljen

„Zločinci na prestolu“

u samoj stvari niz istinitih doživljaja članova doma Habsburgovaca, čija je publikacija izazvala najveću senzaciju, može se dobiti po ceni od

Dinara 10·— po kompletu

po izboru ćirilicom ili latinicom, ako se novac pošalje unapred na administraciju

„Ilustrovanog Lista“, Beograd.

Власник и одговорни уредник за штампарију и лист Иван Зрнић, Београд, Косовска улица 22. Телефон број 1751.

Појединн број
1·— динар.

Поштарина плаћена.

Појединн број
1·— динар.

ЗАБАВНИК

Илустрованог Листа

Независан породично-забавни лист. Уређује одбор. Излази сваке суботе.

Број 14. Београд, 8. IV. 1922. Година I.

У једном од идућих бројева завршава се наш роман „Црвена Удовица“, који је наишао на одличан одзив код читалаца, а после њега доносимо

„Јудиту“

од чувеног и признатог француског писца Ж. Ж. Реноа.

Надамо се да ће овај крајње интересантан роман, пун мистерија и живости, бити исто тако добро примљен код наших читалаца.

Дефицит.

Тиња Р. Мијатовић.

Узели су се из љубави. Пре тога три године су узајамно идеализали и најлепшим бојама оцртавали свој будући брачни живот. Он је био банкарски чиновник и доста популарна личност у вароши. Поред добре плате он је имао и свога имања — једно пољско добро ван вароши.

Волели су се узајамно, а он, као нежан муж у име награде за њену искрену супружничку љубав, испуњавао јој је готово све жеље.

Занета лепим и пуним љубави брачним животом, готово ни о чем другом није размишљала, до једино: да има најлепшу и најскупоценију тоалету, како би у вароши само о њој говорили.

Иако јој је муж све чинио и куповао често хаљине и шешире, ипак је њоме владала сујета и гледајући тоалете других дама, стално је била са својима незадовољна.

Ако би видела да нека дама има бољу и скупоценију хаљину од њене, илити шешир, она би стално гунђала, уздисала и мужу пребацивала како та и та има фину хаљину, фини и модерни шешир и костим — „а ја — говорила би, — ја сам несретна! Свој век и најбоље године имам да проведем у овим обичним крпама!“

Тако је говорила иако су и њене хаљине биле фине и скупоцене, испољавајући тиме своју урођену завист.

— Е не могу више да гледам да се и горе од мене возе на својим каруцама, а ја, ја никад не могу своја кола имати — сиктала би пред својим мужем, лупајући нервозно ногом о под.

— Имају људи па се возе — говораше јој муж; — а ми, ми се морамо пружати према губеру.

— Ех немамо, — она би јетко. Како Мица Перина може да има и лепшу хаљину и шешир и костим, а ја, ја јадница никад, никад да будем као остале сретне жене!...

И преко њихових честих препирки о „туђој могућности“, он је ипак и даље био нежан муж, купујући јој према своме стању и хаљина и шешира, тако да је имала по две-три само свилене хаљине, па ипак њену сујету, да свака друга од ње има боље, није ничим могао задовољити. Она је и даље била незадовољна, другима је завидела и за туђом „срећом“ жудела.

И док је цела варош говорила како је она сретна, како се луксузно носи; како луксузно живе, коментаришући тај њихов раскошни живот на разне начине, дотле је она стално мужу гунђала и испољавала своје незајажљиве прохтеве!

То њено стално незадовољство већ му беше постало досадно, тако да је постао нервозан и пргав, и у тој пргавости, а на њено свакодневно пребацивање, те за ово, те за оно, он би јој казао и по коју опору реч, наводећи да други имају па женама више и купују, а он нема, сем ако она жели да он краде, она да ужива, а доцније обоје да испаштају.

На такво његово разложно објашњавање, она је дошла до закључка, да је он више не воли, често при сукобу говорећи му: — „Да,